

Сўз

7 1991

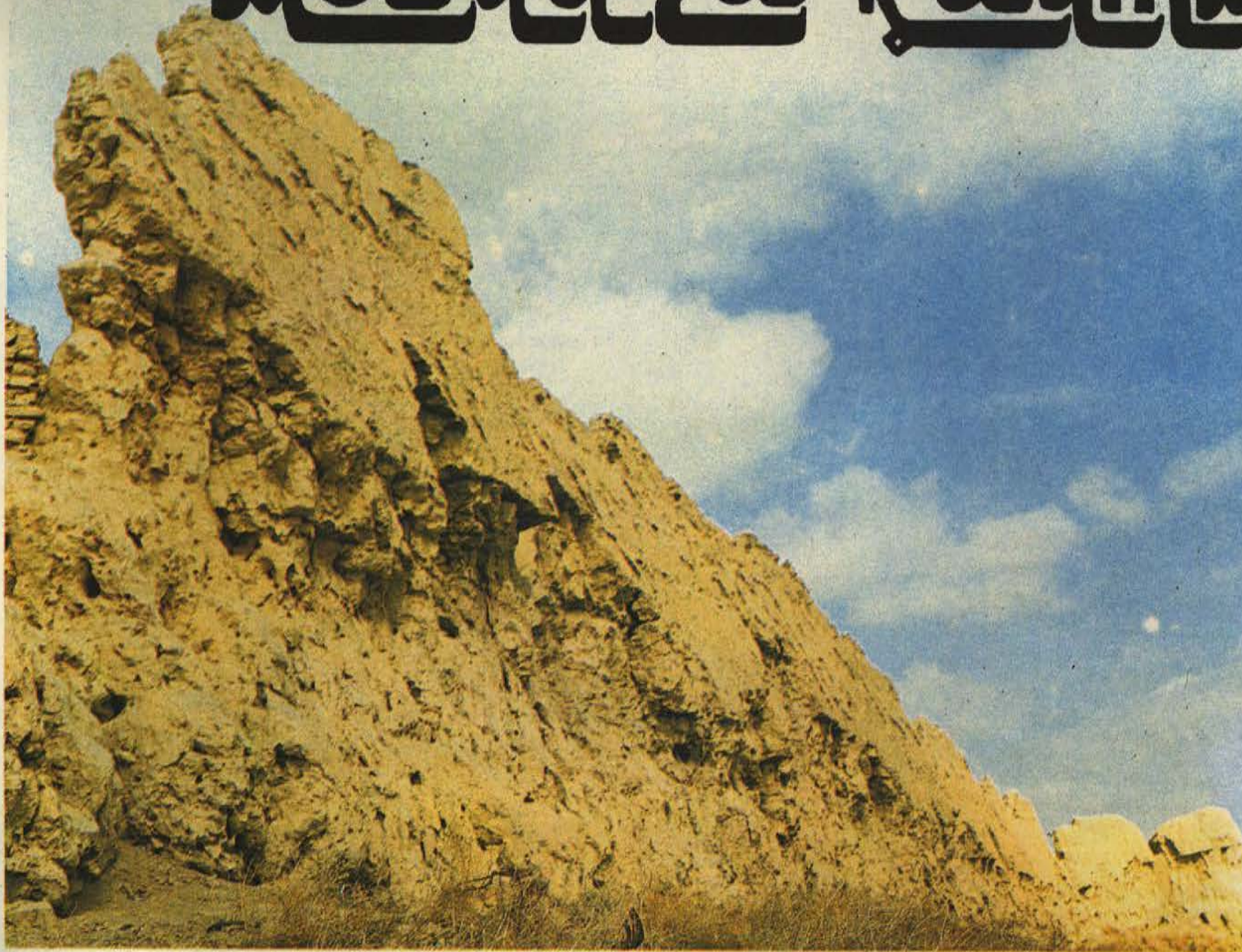
- Мозийга қайтмоқ — хайрли
- Беором кунлар нафаси
- Мактаб ўқувчилари бонг уради
- Шеърият
- Шикоятларга жавоб келди
- «Янги ҳикоя»
- «Қизларжон»
- Исломушнос файласуф меросидан
- Жинсий тарбия
- Нью-Йорклик куёвларнинг тошкентлик қаллиғи.

Ҳой, бир сўмлик жаноб, юз сўмлик курсини эгаллаб ўтирганингиздан хабарингиз борми!..

Рассом — Акром БАҲРОМОВ

Бухоро қалъаси қалди

Вақтнинг шафқатсиз синовларига дош бериб-бермай келаётган Бухоро қалъасининг девори Шофиркондаги Вардонзе кўрғониде кўним толган тошдаги ёзув эса, мана 14 асрдирким, ўз «дастхатини» сақлаб турибди. Тошдаги биттиклар Сизларни кутмоқда, ёшлар!..

Абдуғани ЖУМАЕВ суратлари

Тилимиз

III

у чоққа қадар маънавий меросимиздан кўз юмиб келаётганимизни чор-ночор тан олмоқдамиз. Бироқ хатони тан олиш ҳали уни тузатишга киришиш эмас.

Она тилимизга қонун йўли билан давлат тили мақоми берилиб, тарихий адолатнинг тикланиши халқимиз ҳаётида том маънода буюк воқеа бўлди. Бу қонун тилимизнинг тараққий этиши, янада бойиши, халқимизнинг ўзлигини англаши жараёнларига кенг йўл очиб берди. Шу билан бирга халқнинг ўз ўтмишига бўлган қизиқиши ҳам бекиёс даражада кучайди. Бу табиий ҳолат эди. Чунки олис ўтмиш замонларидаёқ — Турк хоқонлиги, Қорахонийлар, Темурийлар давлатларида ҳам туркий тил давлат тили вазифасини ўтаган. Туркистон ҳудудидагина эмас, ундан анча узоқ ўлкаларда ҳам бу тилнинг нуфузи юқори бўлган.

«Худо давлат қуёшини турклар буржида яратди, — деб ёзади буюк тилшунос олим ва туркийшунослик фанининг отаси Маҳмуд Кошғарий, — Фалакни ҳам шулар мулкига мослаб айлантди... Уларни турк деб атади, мулкка эга қилди ва замонамизнинг хоқонлари қилиб кўтарди... Буларга яқин бўлиш учун энг яхши йўл уларнинг тилларида сўзлашишдир, чунки улар бу тилда сўзлашувчиларга қулоқ соладилар, ўзларини яқин тутадилар, уларга зарар бермайдилар».

Қуръони карим нозил қилинган араб тилининг обрў-эътибори ўрта асрларда ғоят кучли эди. Шундай даврда Кошғарийнинг туркий тилни «араб тили билан икки улоқчи от сингари тенг пойга қилиб, ўзиб бораётган тил» дейиши унинг ўз она тилига бўлган чексиз муҳаббати ва ишончидан далолат беради.

Кошғарий, Юсуф Хос Ҳожиб, Навоий, Қодирий каби даҳолар ўз ҳаётлари ва ижодлари билан аллақачон исбот этиб кетган мангу ҳақиқатни, яъни туркий тилнинг ҳеч бир ўзга тилдан қолишмайдиган, ҳаттоки улардан ортиқ даражада бой ва гўзал эканини биз энди энди англаб етмоқдамиз.

Биз Туронзаминнинг ўқиш ва ўрганишга

арзирли тарихи йўқ, деб ҳисобладик ва буюк оғаларимизнинг шонли тарихини кўпроқ ўқидик. Иван Грозний ва Пётр I биз учун улуг давлат арбоблари эди. Темур ва Абдуллахонларни қонхўр босқинчилар сифатидагина тилга олардик. Невский ва Суворов, Разин ва Пугачёвларни билардик. Темур Малик ва Жалолдин, Абубакр Калавий ва Алимқулнинг номи дарслик саҳифаларида учрамасди. Оврупадаги қатор социалистик мамлакатларни дўст сифатида танирдик. Ер юзидаги туркий тилли ягона мустақил давлат — Туркия эса бегона, ҳатто, салкам душман бўлиб кўринарди.

Сайёрамиз қанчалик улкан бўлмасин, унда Туркистондек бой тарихга эга бўлган ўлкалар унчалик кўп эмас. Аммо шуниси ачинарлики, бизнинг тарихчиларимиз ниҳоятда дангаса (Албатта, уч-тўрт заҳматкаш олим бундан мустасно бўлиб, уларнинг номи халқимизга яхши таниш). Урта Осиёдаги энг қадимий давлатлар, Турк хоқонлиги, Сомонийлар, Қорахонийлар, Салжуқийлар, Хоразмшоҳлар, Темурийлар давлатлари тарихи атрофлича ёритилган йирик илмий тадқиқотлар ва оммавий нашрлар ўзбек

тилида йўқ даражада оз. Чор Россиясининг истило қилиши ҳақиқатни ёзиш ўрнига, ҳавойи тўқима тарих яратишга зўр бердилар. Ваҳоланки ўтмишда бу ўлкада Геродот, Тацит, Карамзинлардан асло қолишмайдиган Наршахий, Хондамир, Бобур, Огаҳий, Баёний каби буюк муаррихлар яшаб ижод қилишган.

Ўтмишга ва тарихга бўлган муносабатимиз бизнинг бугунги ҳаётимиз қиёфасини ҳам белгилади. Кўчалар, хўжаликлар, мактаблар, олий ўқув юртларига кўпроқ қардошларимиздан чиққан машҳур шахслар номи берилди. Уларнинг номини бир мартадан қўйиб чиқиш бизга кам туюлди. Чин байналмилалчилар эканлигимизни кўз-кўз қилишни истар эдикда!.. Қадимий шаҳарларимиздаги кўҳна маҳалла ва кўчаларнинг минг йиллардан бери аталиб келинаётган номларини эскилик сарқитлари сифатида улоқтириб, уларга ҳам «буюк» халқ вакилларининг номларини ўн мартадан қўйиб чиқдик. Ҳолбуки, уларнинг кўплари Ўзбекистон ҳудудида бўлмаган, бу ўлка ҳақида эшит-

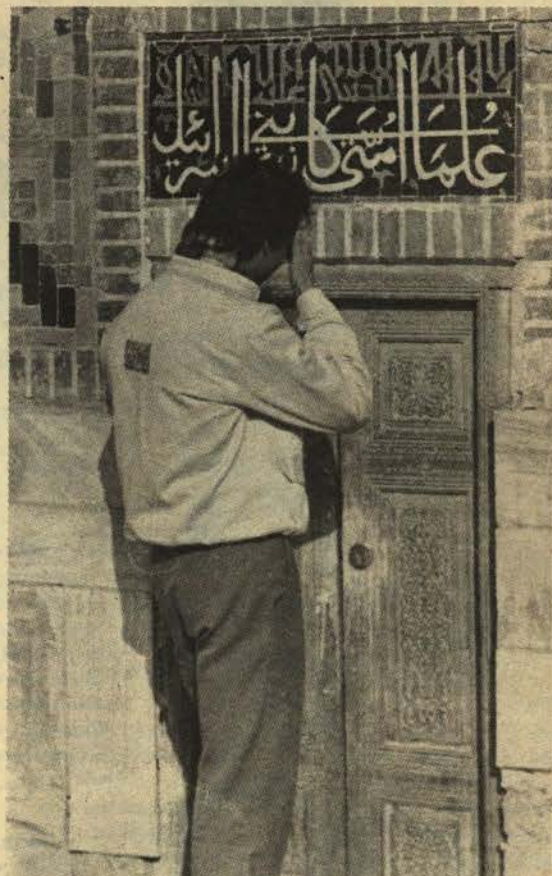
ЎЗБЕК ТИЛИ — ДАВЛАТ ТИЛИ

маган ва тушида ҳам кўрмаган эдилар.

Аммо Маҳмуд Кошғарий, Юсуф Хос Ҳожиб, Аҳмад Югнакий, Яссавий, Машрабнинг номи билан аташ учун олийгоҳ ва шоҳкўчалар у ёқда турсин, бирон тор кўча ҳам тополмадик.

Аждодларимиз меросидан ёт ғоя ва душманлик қидириб, уларнинг ҳатто номларини қатағон қилиш билан биз аслида ўз халқимизнинг маънавий илдиэларига болта ураётган эдик. Эндиликда мана шу мудҳиш хатоларни чор-ночор тан олмоқдамиз. Лекин тан олиш ҳали хатони тузатиш эмас. Бунинг учун ҳали улкан ишларни амалга ошириш зарур. Бутун маданий мерос тўла-тўқис халққа етказилиши керак. Улар аслида ҳам халқ учун яратилган. Шундай экан, ҳеч қайси билағоннинг уларни таъқиқлаш ё «қайчилашга» ҳақи йўқ. Боболаридан ёдгорлик сифатида қолган маънавий хазиналар билан танишмоқни уларнинг неваралари болалар боғчаси ва бошланғич синфлардаёқ бошламоқлари зарур. Шундагина биз манқуртларни эмас, Туроннинг муносиб фарзандларини тарбиялаб ўстирамиз. Боса учун ўз отанаси номини билмаслик қанчалик уят бўлса, авлодлар учун ўз буюк аждодлари ҳаёти ва ижодидан беҳабарлик шунчалик кечирилмас нуқсондир.

Тарихий илдиэларимизни теранроқ англаб етиш учун Туркийшунослик маркази ташкил этилиб, унда Шўро Иттифоқи ва чет эллардаги барча туркий маданий мероси атрофлича тадқиқ қилиниб, энг яхши намуналари мунтазам суратда чоп этила боғчи мақсадга мувофиқдир. Ушбу тадбирларнинг изчил амалга оширилувисиз, миллатимизнинг бундан буёнги равнақини тасаввур этиб бўлмайди. Чунки гўдак она сутини эмиб улғайганидек, халқ ҳам ўз аждодлари яратган буюк маънавий ганжиналардан маърифат нурларини эмибгина юксала

Пештоқдаги ёзув хазина эшигининг калитидир. Ҳалим Саид фото лавҳаси.

олади. Демак, миллий ўз-ўзлигимизни англамоқ ҳамда давр муаммоларини муваффақиятли ҳал этиб, ҳали жуда заиф бўлган ютуқларимизни мустаҳкамлаш учун ишни энг аввало мозийдан бошламоқ зарур. Зеро, ҳазрати Қодирий таъкидлаб ўтганларидек, мозийга қайтиб иш қилмоқ хайрлидир.

Ғулум КАРИМ,
Бўка.

Хабарнингиз 2 борми

Аста-секинлик билан бўлса-да тарихимиз ўз хатоларини тuzата бошлади. Қадимий Мовароуннахр пойтахти Самарқандда бобомиз, тенги йўқ саркарда Амир Темурга ҳайкал ўрнатилган бўлди. Бу ишда «Самарқандни қайта тиклаш жамғармаси» жамоат ташкилоти ташаббускорлик қилди.

Дунёда ўз ихтиролари билан ўзгаларни ҳайрон қолдиришда ҳеч бир халқ японларга тенг кела олмайди. Сайёҳлар учун мўлжалланган жаҳондаги энг катта автобусни ҳам улар яратишди. Бу ғаройиб машинанинг 22 ғилдираги, 4 та ухлаш хонаси бўлиб, ичига 50 киши бемалол жойлашади.

Тошкентдаги XVI асрнинг ноёб ёдгорлиги — Кўкалдош мадрасаси Урта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси ихтиёрига қайтарилди.

Мамлакатимиз ёзувчилари апрелдан бошлаб ойига 100 сўмдан моддий ёрдам ола бошладилар. Бу ёрдам уларга ССЖИ Ёзувчилар уюшмасининг ноширлик фаолияти ҳисобидан берилаяпти. Мазкур ёрдам бозор иқтисодига ўтиш жараёнида нарх-наволар ошиб, ёзувчиларнинг моддий аҳволи ёмонлашгани учун уларни ижтимоий ҳимоялашга қаратилган.

Бизнинг кунларгача сақланиб қолган энг қадимги рўзнома 1470 йилда Кёльнда чиққан. Энг қадимги ойнома эса Швед адабиёт академиясида 1645 йилда чоп этилган.

Гуржистонлик олимлар безгак чивинига қарши курашнинг биологик усулини таклиф қилдилар. Ҳар қандай касалликни даволовчи энг яхши табиб табиатнинг ўзи экан. Бир вақтлар Америка қитъасидан келтирилган миттигина гамбузия балиғи чивин тухумини жуда хуш кўраркан.

Дунёдаги энг катта ер ости кўли Намибиядаги «Аждар бурни» ғоридадир. Бу ғордан доимо тўхтовсиз илиқ ҳаво чиқиб туради. Қидирувчилар 59 метр чуқурликдан майдони 1,9 гектар бўлган кўлни очдилар.

Табиатдаги энг ҳалокатли ҳодиса зилзила ҳам, вулқон ҳам эмас экан, балки сув тошқини экан. ЮНЕСКО маълумотларига кўра кейинги 100 йил ичида сув тошқини оқибатида 9 миллион киши, зилзила ва довулдан 2 миллион киши ҳалок бўлган.

Кўқондаги қурилиш материаллари ишлаб чиқариш комбинатида хотин-қизларнинг ҳафталик иш вақтлари 41 соатдан 36 соатга қисқартирилди.

Боку метросида сайр қилиш учун нарх-наво ошган ҳозирги пайтда ҳам 5 тийин кифоя. Шундай қилиб Боку метроси Иттифоқдаги энг арзон ер ости йўли бўлиб қолди.

Ер юзидаги денгиз ва океанлар сувида 15 минг тоннага яқин олтин мавжуд.

Тарих сабоқлари ҳамиша қувончли бўлавермайди. Биринчи жаҳон уруши 38 мамлакатни ўз домига тортган, 10 миллион киши қурбон бўлган, 28 миллион доллар умумий зиён кўрилган. Иккинчи жаҳон уруши эса 75 давлатни ўз домига тортди, унда 55 миллион кишининг ёстиғи қуриди, 316 миллион доллар зиён кўрилди.

Дунёдаги энг кекса америкалик фазогир Карл Г. Хенце бўлган. У 58 ёшида кўп марта учигна мўлжалланган «Челенджер» фазо кемасининг 19-парвозида фазога учган. Энг ёш фазогир Герман Титов бўлиб, у фазога учганида 25 ёшда эди.

Витамин В₁ куйдирилган ёғ ва хом гўштдагидан кўра кабожда ўз хусусиятини аъло даражада сақлар экан.

Тошкентда Шарқшунослик олий билимгоҳи очилди. Билимгоҳ мамлакатимиздаги қатор йирик олий ўқув юртларидан ташқари Истамбул, Қобул дорилфунунлари билан ҳам шарқ тилларини ўрганиш ва тадқиқ этиш бўйича ҳамкорлик қилади.

Чет эл фуқароларини ўз самолётига эга бўлишларини ва истаган томонга учишларини кўп эшитганмиз. Яқинда Киев авиация заводининг «Тайфун» деб номланган конструкция бюроси ўта энгил «ЗА — 01М» учигна аппаратининг моделини яратди. Бу митти самолёт ишлаб чиқарилса, шўро фуқаролари ҳам ўз шахсий самолётига эга бўлишадди.

Москвадаги Митинск қабристонига кўмилган Чернобил фожиасининг қурбони бўлмиш ўт ўтирувчини қайта дафн этишга тўғри келди. Марҳум кўрғошин ўрамида қалин бетон билан ўраб ташланди. Чунки у ҳамон ўзидан радиоактив нурланиш чиқараётган эди.

Афсонавий «Генеснинг рекордлар китоби»га нималар кирмайди дейсиз. Катта Зонд оролидаги чирилдоқлар қироли ҳам бу шарафга муяссар бўлган. Чунки унинг катталиги 6,5 сантиметр, қанотларининг узунлиги эса 18 сантиметр экан.

«Ҳаммом» сўзи арабчадан келиб чиққан бўлиб, қиздириш, ўт ёқиш маъносини билдиради. Русча «баня» сўзи ҳам лотинча «бальнеум» сўзидан олинган бўлиб, оғриқни йўқотиш, ғамни қувиш деган маънони билдиради.

Мамлакатимизда профессионал бокс Федерацияси ташкил бўлганига бир йилдан ошди. Унинг таъсисчилари Иттифоқ спорт ҳамда Олимпиада кўмитасидир. Ушбу Федерацияга мамлакатимиздаги 22 профессионал клуб аъзодир.

Бағдод ноҳиясидаги 23-ўрта мактабда узоқ йиллар директор бўлиб ишлаган Даминжон Ҳамдамов хотираси шарафига ноҳияда илк бор бошланғич синф ўқувчилари ҳамда муаллимлари ўртасида чиройли ёзув, ифодали ўқиш, она тили, математика ва бошқа фанлар бўйича олимпиада ўтказилди.

Халқлар дўстлиги орденли Тошкент қишлоқ хўжалик олий билимгоҳи деҳқончилик дорилфунунига айлантирилди.

Фарғонадаги Мирзо Улуғбек номидаги вилоят педагогика олийгоҳи ҳам бу йилдан бошлаб дорилфунун бўлди.

Петербургдаги итальян меъморлари қурган ёдгорликларни қайта таъмирлаш учун Италия ҳукумати 15 миллион доллар ажратди.

Бир саволга бир жавоб

«Ҳурматли «Еш куч!» Бу йил, яъни 1991 йилда жумҳуриятимиз олий ўқув юртларига қабул қилишда ногиронларга қандай имтиёзлар белгиланган? Шулар ҳақида ойнома орқали билишни жуда-жуда истар эдик».

Бухоролик бир гуруҳ йигитлар.

1991 йилда жумҳуриятимиз олий ўқув юртларига ўқишга киришдаги қабул қилиш қондаларига кўра ногиронларга куйидаги афзалликлар белгиланган: кириш имтиҳонларидан ижобий баҳо билан ўтган ва тиббиёт меҳнат-эксперт комиссияларнинг хулоса ҳужжатига эга бўлган I—II гуруҳ ногиронлари танловдан (конкурсдан) ташқари қабул қилинади.

Ўзбекистон ССР Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги яна ногиронларга ёрдам бериш мақсадида уларни олийгоҳларнинг сиртки бўлимларига кириш имтиҳонларисиз (суҳбат натижалари бўйича) қабул қилишга рухсат беради.

Суҳбатга маҳаллий тиббиёт муассасалари тавсияларига эга бўлган I—II гуруҳ ногиронлари киритилади. Суҳбат ўтказишдан олдин олийгоҳнинг ректори ногиронларнинг танлаган мутахассислиги бўйича ўқиш ва ишлаш имкониятини аниқлайди.

БИЗ—САЛОМАТЛИК ПОСБОНЛАРИМИЗ

БИЛИМ
ЮРТЛАРИ
ҲАЁТИДАН

Қарши тиббиёт билим юрти директори, жумҳуриятда хизмат кўрсатган шифокор Пўлат РУСТАМОВ билан суҳбат.

— Пўлат Набиевич, мамлакатимизда қайта қуришнинг бошлангичи ҳам олти йилдан ошди. Бу жараён илм даргоҳларида ҳам ўз ифодасини топмоқда. Сиз раҳбарлик қилаётган тиббиёт билим юртида у қандай кечмоқда?

— Вилоятимизда тиббиёт билим юртининг очилганига 45 йил бўлди. Бу даврда шифохоналар, санаториялар ва бошқа шифо масканлари учун 16671 махсус ўрта мутахассислари тайёрлаб бердик. Дастлабки 1946 йилда билим юрти ташкил топганда фельдшерлик ва акушерлик гуруҳларида йилига 110 талаба ўқирди, ҳозир уларнинг сони 2515 га етди. Уларга 211 педагог ва шифокорлар таълим-тарбия ҳамда тиббий малака бермоқдалар. Талабаларимиздан 360 нафари ётоқхона билан таъминланган. Ижарага турувчи талабаларимиз учун эса йилига 20 минг сўм ажратганмиз. Замонавий спорт комплекси, 32 фан ва махсус тажриба хоналари, 500 ўринли мажлислар зали, 550 ўринли 2 ошхона ўқувчилар хизматида.

— Домла, ҳозир ҳамма жойда сон учун эмас, сифат учун курашиляпти. Бу борада сизлар дарсда ва дарсдан ташқари пайтларда қандай тадбирлар ўтказяпсизлар?

— Билим юртида ўқитиш ва таълим-тарбия ишлари кабинет ва лаборатория системасида олиб борилади. Ўқув хоналари ва тажриба-хоналар таълим учун керак бўлган барча зарур замонавий анжомлар ва ўқув қуроллари, кўргазмалар материаллар, техника воситалари билан таъминланган. Синфдан ташқари ишларга катта аҳамият берилмоқда. Хусусан, фанлардан улгурмовчи ўқувчилар билан кўшимча машғулотлар ўтказиш, тиббиёт билимларини ўрганишга доир савол-жавоб кечалари, шаҳар, ноҳия шифохоналарида бўлиб ёш шифокор-

ларнинг амалий машғулоти кузатилиб, уларга тегишли маслаҳатлар берилмоқда. Бу ишларда ўқитувчилардан Б. Шомуродов, Т. Жуманазаров, Э. Камоловлар бош-қош.

Методик кенгашларнинг иш фаолияти активлаштирилди. «Ўқитувчиларнинг дарс бериш жараёнида кўргазмаларни ўқув қуроллардан фойдаланиши», «Назарий машғулотларни амалий машғулот билан боғлаш», «Лаборатория ишларини ташкил этишда ўқувчилар активлигини ошириш» тадбирлари катта самара бермоқда. Турли тўғарақлардаги машғулотлар ҳам юқори савияда мазмунли ўтмоқда. Айниқса, бадий ҳаваскорлик тўғарагининг иши ди-

қатга сазовордир. Бу йил бобомиз А. Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишлаб шаҳардаги кооператив техникуми талабалари билан ўтказилган «Ассалом, Навоий» мушоирасида талабаларимиз ўзларининг ўткир зеҳни ва билимларини намойиш қилдилар.

Булардан ташқари ўтказиладиган «Қувноқлар ва зукколар» ва тиббиёт фани бўйича мусобақалар, шунингдек, шоирлардан А. Орипов, М. Тўхтамишев, ёзувчи М. Очилов, тиббиёт ветеранлари, Улуғ Ватан уруши қатнашчилари П. Герасимова, Н. Дубровина, Т. Иброҳимова, билим юртининг биринчи талабаси — медицина фанлари доктори Б. Аминов билан бўлган учрашувлар ҳам талабаларда катта таассурот қолдирди. Бу тадбирларда билим юртимизнинг фаол муаллимларидан М. Раҳмонова, Р. Мирзаев, А. Норов, Т. Эшмуродов, З. Аминова, Н. Терқулова меҳнатларининг самараси катта.

— Пўлат ака, тиббиёт билим юртида таҳсил олаётган ёшларнинг кўпчилиги қизлар бўлади. Бу албатта, қизлар билан жиддий иш олиб боришни талаб қилади. Сиз бу борада нималарни айта оласиз?

— Тўғри, бизда ўқиётган 14 миллатга мансуб ёшларнинг кўпчилиги қизлар. Шунинг учун биз қизлар кенгашининг ишига алоҳида эътибор берамиз. Унга ташаббускор педагогимиз Ойсара Ҳамроева раҳбарлик қилади. Бу йил унинг жонқуярлиги шарофати билан билим юртимиз қизлари ўртасида «Қизлар гигиенаси», «Ҳаёт ва андиша», «Муҳаббат ҳақида баҳс-лашамиз», «Адаб нима?», «Ахлоқ нима?» каби мавзуларда қизиқарли суҳбатлар ўтказилди. Яна қизлар кенгаши қошида ташкил этилган «Қизлар давраси» халқ университетининг машғулоти ҳам ёшларга жуда маъқул келмоқда.

— 1991 йилда талабалар қабули ва келажак режалари ҳақида ҳам айтиб ўтсангиз!

— Янги ўқув йили учун фельдшерлик, акушерлик, санитар фельдшерлик, тиббиёт ҳамшираси бўлимларига 870 ўқувчи қабул қиламиз. Кириш имтиҳонларининг адолатли бўлишини таъминлаш қабул комиссияси аъзоларининг вазифасидир. Бунинг учун аввало имтиҳон олувчи ўқитувчиларга қаттиқ талаб қўйилади. Кириш имтиҳонларида шаҳар халқ таълими ходимларидан, депутатлардан, ота-оналардан вакиллар қатнашади. Мақтов қоғозига эга бўлган ўқувчилар ҳам жамоатчилик вакиллари иштирокида суҳбатдан ўтадилар. Қабул давомида апелляция комиссияси ишлаб туради.

Келгуси режаларимиз ҳам катта: талабаларни ўзбек тилида дарслик билан таъминлаш, бошқа билим юрти билан алоқани мустаҳкамлаш, 400 ўринли янги ётоқхона ва 264 ўринли кўшимча ўқув корпуси қуриш ишлари ҳам шулар жумласидандир.

Суҳбатдош — Баҳром УМИРОВ.

БИЗ ТОШКЕНТНИ ҚУРЯПМИЗ

Завод директорининг муовини — Баҳодир АЗИЗОВ.

Бугунги кунга келиб Тошкент гўзал шаҳарлардан бирига айланди. Бунда қурувчилар билан бир қаторда Тошкент қурилиш бошқармасига қарашли ёғочни қайта ишлаш заводи кўли гул усталарининг ҳам катта хизмати борлигини, афсуски кўпчилик билмайди.

Завод ишчилари ўз меҳнатларига «Биз Тошкентни қуряпмиз», деган лўнда таъриф беришди. Бу сўзларни эшитганда табиийки шоирнинг «Бизлар ишляпмиз.

Бу меҳнат холос»,— деган сатрлари ёдга тушади. Ҳақиқатан, йилига 33 миллион сўмлик товар ишлаб чиқараётган, пойтахтдаги жамики уй-жой, боғча, мактабларни барпо этишда ҳисса қўшаётган жамоа меҳнати тавсифга сазовордир.

Заводнинг кўли гул усталари санъат асари даражасида яратган маҳсулотлар ер остидаги метрою, ер устидаги «Халқлар дўстлиги», «Наврўз», «Санъат сарой»ларига алоҳида кўрк бағишламоқда.

1949 йили қурилган мазкур заводнинг 6 та цехи бўлиб, уларда жами 632 нафар ишчи ишлайди. Ишчилар шаҳардаги уйлар, муассасалар учун бежирим эшик, ромлар ясашади. Биз уларнинг ҳаёти, меҳнати билан танишар эканмиз, гап бозор иқтисодиёти шароитида оддий меҳнаткаш учун энг долзарб

муаммо бўлган нарх-наво, ойлик маошлар хусусида кетди.

Ишчилар нарх-навонинг ҳаддан ташқари кўтарилиб бораётганидан норозилик изҳор қилдилар. Мисол. Еш ишчилардан бири Мухаммадjon Аҳмедов Чилонзордаги 12-СПТУни 1982 йили тугатган, шундан буён заводда ишлаётган экан. Маоши — 250 сўм. Бозор иқтисодиёти шароитида бу пулнинг икки-уч йил бурунги ярим қадри ҳам йўқ.

— Ойлик тирикчиликка етгяптими?— сўраймиз ундан.

— Етмаса кўтариб берармидингизлар,— саволимизга истеҳзо аралаш жавоб қайтарди Мухаммадjon.

Биз ишчиларнинг маош масаласидаги саволларини завод директорининг муовини Баҳодир Азизовга бердик.

Чорак асрдан буён заводнинг нонини еб келаётган, меҳнат фаолиятини техник-технологликдан бошлаган серғайрат, тиниб-тинчимас Баҳодир ака ишчиларнинг гапини маъқуллади ва... маош оширишни заводдаги дипломли кадрлардан бошлаш лозимлигини уқтирди.

Биз,— дейди Баҳодир ака,— энг аввало умид билан ўқиб диплом олган мутахассисларимизнинг маошини оширдик. Қолаверса, ишчиларимизнинг маоши ҳам ошяпти. Негаки маҳсулотларимизнинг ҳам нархи ошди. Ишчиларимизга бепул тушлик, турли ёрдамлар уюштиряпмизки, бу ҳам уларни бозор иқтисодиёти машаққатларидан «эсон-омон» ўтишларига ёрдам беради.

Маош масаласида энг аввало зиёли мутахассисларга куйинган Баҳодир ака бозор ҳақида куюниб гапира кетди:

— Бозор иқтисодиёти шароитида плани мунтазам бажараётган ташкилот сифатида биз ишчиларга ҳар ой ҳаяллатмай тўлов (компенсация)ларини бериб турибмиз. Тушликларига ёрдам пули беряпмиз. Ишчиларимизнинг фарзандлари учун пионер лагерларига путёвқалар текин. Бундан ташқари ёз ойларида ишчиларнинг болалари учун Ленинградга ва Киевга 30тадан завод ҳисобидан бепул путёвқа тарқатилди. Утган кварталда 2,5 миллион сўм соф даромад қилдик. Албатта бунга заводнинг йил бошидан тўлиқ ижара пудратида ишлаётгани ҳам имкон яратди.

Ишчи ва хизматчиларнинг ойлиги 25 дан 50 фоизгача кўпайди. Уларга меҳнат таътилига чиқаётганларида 100 сўмгача ёрдам пули беряпмиз.

— Оддий халққа жабр бўлди. Мана биз ҳам ишчиларимизнинг манфаатини ўйлаб маҳсулотларимизни қайта баҳолашга мажбур бўлдик. Мисол, илгари хўжалик магазинлари орқали 99 сўм сотиладиган эшикнинг нархи ҳозир 350 сўмга чиқди. Агар нархни оширсак ўз ишчиларимизга (улар ҳам халқ вакиллари) жабр бўларди.

Завод ҳаёти билан танишишда давом этдик. Корхона шаҳардаги 12-(63)—СПТУни оталиққа олган экан, ҳар йили ҳунар мактабини битирган 30—40 нафар ўқувчи тўғри заводга ишга келар, ўқиш даврида амалий иш ўрганган ёш ишчилар кекса усталарга бириктириб, ҳунар сирларига ошно бўлар эканлар. (Суратларга қаранг).

Корхона ҳақида гапирганда директор муовини Баҳодир Азизов билан бир қаторда асли миллати литваллик бўлган директор Григорий Яковлевич Шурнинг тадбиркорлик, ишнинг кўзини билиши каби фазилатларини ҳам алоҳида таъкидлаш жоиз.

Равшан Иноятов (суратда) 22 йилдан буён заводда ишлайди. Ром йиғиш бригадасининг бошлиғи бўлган бу йигит билан суҳбатимиз ҳам ҳозирги ёшларнинг касб-ҳунар эгаллашга бўлган қизиқиши ҳақида борди. У меҳнатни ташкил этишнинг янги шакллари заводда қандай амалга ошаётгани ҳақида бизга сўзлаб берди.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган бинокор Г. Я. Шур корхонага раҳбарлик қилган 20 йил давомида заводда ишлаб чиқариш кўрсаткичлари 2—3 бароварга кўпайди. Шунинг учун ишчилар, хизматчилар ёши 70 дан ошган директорларини ҳурмат билан пенсияга жузатиб қўйишга шошилишмайди.

Ҳа, шаҳарни бунёд қилаётган бу ишчилар ўз меҳнати билан ўзларига ҳайкал қўйишмоқда. Зеро, шоир айтганидек:

Шаҳарлар боқийдир.

Умр ўткинчи.

Завод ҳақидаги ҳикоямизни у ердан олинган куйидаги суратлар тўлдирди, деб ўйлаймиз.

А. ЖУМАЕВ суратлари.

ЖУМХУРИЯТ БОЛАЛАР ЖАМҒАРМАСИ АНДИЖОН БЎЛИМИДА

Жумхурият болалар жамғармасы фидойилари.

Бу ёруғ оламдаги барча азоблар ичида лаззатли бир азоб бор. Бу азобнинг борлиги Дунёнинг боқийлигидир! Бу азобнинг мавжудлиги Тирикликнинг боқийлигидир! Бу қутлуғ азоб насиб қилган зот — онадир! Етмиш икки томирингни куйдириб келгувчи тўлғоқ азобининг ҳосиласи эса Онанинг жигаргўшаси эрурким, унга кўзи тушиши биланоқ барча азоблар унут бўлғай! О, бу бахтни тотиб кўрганларнинг армони қолмағай! Аммо бу азобни тотган Она ўз боласидан воз кечишини тасаввур ҳам қилолмасдим. Мен борган даргоҳ ҳақиқий ота-онасиз болалар маскани бўлса ҳам бунчалар ҳайратланмаган бўлардим. Қарангки, аксарият болаларнинг ота-оналари бор экан. Нега сен ўз онангга ортиқчалик қилдинг-а, болажон?!

Ака-ука Мурод билан Рустам сира кўз олдимдан кетмайди. Ойнаи жаҳондаги «Ҳайвонот дунёси»га фарқ бўлиб ўтирган Рустамнинг чимирилган қошлари, ҳайратдан катта катта очилган кўзлари, лўппи юзларидан кўзимни узолмайман. Қучоғим, ён-верим тўла бола! «Мен Сиз билан ўтираман» деб бир-бирини турткилаб пинжимга суқилишади. Юзларимга юзларини, жажжи қўлчаларини сийпашади. Уларга ҳеч ким бегона эмас. Бу даргоҳга кирганки аёл уларнинг онасидек туюлади.

— Рустам, мен билан кетасанми?

— Йўқ, кетмайди, — уни маҳкам бағрига босади Мурод акаси.

Рустамнинг кетгиси келади. Кўрсатувни ҳам қўйиб олдимга тушади. Уни суюб эркалаганим сари олиб кетгим келади. Унинг ҳам бағримдан чиққиси келмайди.

Кунлар келар, ҳали Сен —
Қоши қундуз бўласан!
Нур ёғилар юзингдан
Кўзи юлдуз бўласан!

Ҳавасда қолар Лочин
Кўкси осмон бўласан!
Афсонавий Рустамдек,
Элга дoston бўласан!

Ушанда онанг нима қиларкин?

— Яқинда буларни аяси олиб кетади, — хаёлимни бузади Римма опа, у эридан ажралиб қийналди. Энди бошқасига тегди, олиб кетади.

Кўнглимни бир таскин овутади. Хайрият! Олиб кетади!

— Сиз оналарни ҳам тушунинг... — шу ерда ишлайдиган бир аёл гап бошлади. — Мен ҳам болаларимни деб шу ерга ишга кирганман. Асли Пахтаободданман. Уйимизни сел олиб кетди. Эрим бошқа аёлга уйланиб, бизни ҳайдади. Онамникида тўрт бола билан туролмадим. Иккитасини олиб бу ерга келдим. Ҳеч қаердан уй ололмаяман. Агар уй олсам болаларимни ўзим боқаман. Фақат ҳозир бошпанам йўқ.

Ажойиб жамиятда яшаймиз-а, етимхоналарга ғамхўрлик қиламиз-у, озгина сарф қилиб бир оилага кўмаклашиш, бошпана қуриб бериш хаёлимизга келмайди.

Утган йили Ленинграддаги «Болалар уйи»нинг 5 нафар тарбияланувчиси заводга ишга юборилибди-ю, бошлиқлар «иш йўқ» деб қабул қилмабди. «Уйинг борми», деб сўрашмабди ҳам. Улар нима қилишини билмай, 2-болалар уйига кириб келишади. Нима бўлгандаям уларни бу ердагилар тушунишади. Ҳақиқатан ҳам, улар бир неча кун шу ерда яшадилар. Директор ишга, ётоқхонага жойлагач, ҳамма енгил тортиди.

Уйлаб қоламан. Наҳотки муруватни ҳаммага эълон қилиш шарт бўлса. Ахир йўлимизда учраган меҳрга ташна қалбга саховат нурларини сочиш ва буни ҳеч ким билмаса ҳам кўнглинг равшан тортганига етулик ҳолат

бўлмаса керак?! «Ҳар бир қилинган яхшилик садақа савобига тенгдир». (Ҳадисдан.)

— Болаларнинг ҳар бири билан алоҳида гаплашиш зарур, — дейди махсус гуруҳ тарбиячиси Зоя Абдуллаевна. — Бири ўта ҳиссиётли, яна бири ўйчан ва нозиктаъб. Шунга қараб муомала қилиш, тарбиялаш зарур.

Туққан эмас, боққан она экан-да?!

— Қани, болалар менинг олдимга. Сизларга тешиккулчалар олиб келдим, — дефектолог Ася опани болалар дув этиб ўраб олади.

— Ҳар куни биттагина фарзандга ҳам оламжаҳон нарсалар кўтариб борамиз. Олдимиздан югуриб чиқса берамиз деб, — изоҳ берди Ася опа, — эшикдан ким келса, югуриб боришади. «Нима олиб келдингиз?» дейишади.

Кўзларингдан ўргилай, болажон, Сен нима хоҳласанг, шуни келтирай. Фақат Сен қувонсанг бўлгани. Йўқ-йўқ, бу болаларнинг ҳеч кими йўқ деманг. Уларнинг Римма опаси, Венера, Галина опаси бор. Кечалари уйқусираб йиғлаганда бағрига босувчи Леля опаси, Люця, Озодахон опалар доим уларга парвона. «Ҳар бир нарсанинг калити бор. Жаннатнинг калити эса мискин фақирларни севишдир», дейишади. Бу жаннати аёллар ҳар қандай онанинг ўрнини босади. Буни уларнинг меҳр тўла кўзларидан уқдим.

Бу ерда болалар учун яратилган шароит бекаму кўст. Улар ўз уйларида юргандек яйрашади. Қушлар, жониворлар боқишади. Гуллар ўстиришади.

— Чўмиладиган ҳовузимиз ўзимизда эмасди, — дейди директор Озода Ғаниева, — олиб бораётган жойимиз хўжалик ҳисобига ўтибди. Энди йилига 1200 сўм тўлаб қўйишимиз керак экан. Бизга ёрдам қўлини чўзган корхоналар шу томондан ёрдам берса яхши бўларди.

— Биттагина автобус ажратишса ёмон бўлмасди, — гапга қўшилади шофёр, — эскилигидан болаларни ташигани ҳайиқаман.

Шунча муруват кўрсата олган юзлаб қалби дарё кишилар, саховатпеша ташкилотлар бу томонларни ҳам эътиборсиз қолдирмаса керак, деб ишонгим келади.

— Болаларимизга тўй қилаямиз, келинг, суннат тўйи, — деди Озода опа қувончини яшира олмай.

Яқиндагина рўзномада ёзгандик.

Мўъжизага ишонмайди бу бола,

Қалбини кемирар бебошгина ўй.

Ботиниб ҳеч кимдан сўрамас буни:

«Қандай бўлар экан, қизик, суннат тўй».

Мўъжизага ишонавер, болажон! Энди сен ҳам шу ҳовлингда, ўзингнинг суннат тўйингда чопқиллаб ўйнайсан. Жажжигина чопончалар кийиб, белбоғ бойлаб, от ўйинлар, дорбозларни қийқириб томоша қиласан. Карнай-сурнайлар барча муруватли инсонларни тўйга чақиради. Катта қўйлар сўйилиб, элга ош тортилади. Оппоқ соқолли мўйсафидлар сени дуо қилади: Элга, юртга содиқ ўғлон бўлгин, деб.

Дуога очилган қўллар алдамас,

Уйига қайтади бир кун болалар.

Бу ерга келгани ҳеч ким топилмас,

Ҳувиллаб қолади етимхоналар.

Муҳаббат ОТАМИРЗАЕВА.

ҲУВИЛЛАБ ҚОЛСИН ЕТИМХОНАЛАР!

كۆچمەنلەر ئۆزىنىڭ كۆزىنىڭ
 زۆرۈر ئۆزىنىڭ يۈزىنىڭ
 مەزگىل جەريانىدا
 كۆچمەنلەر ئۆزىنىڭ
 ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ

آلەمشەر نەبەكە

Номус, тазарру ва поклик

1-мактуб

Жумхуриятда чоп этилаётган ойномаларни сонма-сон кузатаман. Кузатаману оёғи тойган, ҳаётдан адашган, боши берк кўчага кириб қолаётган ёшларнинг аксарияти қишлоқдан шаҳарга ўқишга, ишга келган йигитлар, қизлар эканини ўқиб ўрганиб кетаман. 1987 йили 10-синфни битириб шаҳардаги олий ўқув юртига орзу-умид билан қадам қўйдим, имтиҳонларни муваффақиятли топшириб мандатдан ҳам ўтдим. Қувончларим чексиз эди. Лекин шу қувончнинг олдида ҳали чексиз изтироб, қийинчилик борлигини сезмаган эканман. Биринчи сентябрь яқинлашиб, эртага шаҳарга жўнайман, деган куним онам ёнларига олиб сочларимни силагач, кўзларида ёш билан насиҳат қилдилар.

«Гавҳаршод, — дедилар онам, — сени худога топширдим, бошинг тошдан бўлсин, сен қишлоқда туғилиб, қишлоқда ўсдинг. Шаҳар ҳаёти сенга бегона. Дунёда яхши ҳам, ёмон ҳам кўп. Болажоним, агар ҳаётда боши берк кўчага кириб қолсанг, сени кимдир адаштирмақчи бўлса, оёғинг йўлдан тойса, бир зум тўхта, шунда турмуш ўртоғидан бевақт айрилиб, ҳаёт эзиб ташлаган, ҳайҳотдек ҳовлида бир ўзи яшаётган, «Гавҳаршод келади», деб йўлингга кўзлари нигорон ўтирган онангни бир зум эслагин, жон болам, шунда ҳаммаси яхши бўлади».

Мана, ҳозир 4-курсдаман, 3 йил ётоқхонада яшадим, бу йил эса ижарахонадаман. Эҳ-ҳе, бу тўрт йил давомида нималарни кўраддим, эшитмадим. Бир йил ўқимай ҳайдалиб кетган йигитларни, ҳомиладор бўлиб

2-мактуб

«Еш куч» саҳифаларида ёритилаётган айрим мактубларни ўқиб ҳатто мендек бир одам даҳшатга тушяпти. Наҳотки, ота ўз юрагининг бир парчаси бўлган қизини, ака бир бешикда катта бўлган синглисини зўрласа?! Бу қандай даҳшат!

Ахир... Шундай дейману, ўзимнинг ўтмишимни, қилмишларимни эслаб ўзимдан нафратланаман.

Шаҳарлик тоғам мени 21-22 ёшлардаги фоҳишанинг қўлига топшира туриб «жиянимни хафа қилманг-а», деган пайтларида эндигина 8-синфни тугатган эдим. Ушанда илк бор кўз олдимда қип-яланғоч ечинган қизни кўриб уятдан юзим ловуллаб ёнган эди. Кейинчалик ўз қишлоғимда «тажриба» ўткази бошладим, 10-синфни тугатиш арафасида синфдошим М.нинг номусига тегиб қўйдим. У туғруқхонага тушганда ҳам кўзим очилмади. Таниш-билишлар кўмагида осонгина қутулиб шаҳарга кетдим. Кўп ўтмай ўз фаолиятимни талабалар ётоқхонасида давом эттира бошладим. Етти йил давомида ўқишга келиб ота-она назоратидан четда қолган, ширин сўз гадоси бўлган қанча қишлоқ қизларини қармоққа илинтирдим. Бир кун ошхонага ёшигина қиз кириб келди, афтидан йиғлаган бўлса керак, кўзлари қизарган, руҳи анча чўккан эди. Секин кўнгил сўраб гапга солдим. Уч кундан буён ҳужжат топ-

қолган қизларни, отасиз туғилган болаларни кўрдим. Ҳаётда адашган, боши берк кўчага кириб қолиб, ноилжликдан ҳатто ўзини қурбон қилишга рози бўлган қизларга қарата шундай дегим келади: «Ҳой опагон, дугона, бир зумгина тўхта, ана онанг калишига гўнг илашиб қоронғида сизир соғаяпти, кеч бўлишига қарамай гўзапоя тутатиб қозонга ёғ соляпти, ана, икки қўлида икки оғир сумкани кўтариб, терга ботиб бозордан келяпти, бир кило гўшт топса эрта-индин қизим келади, дея тузлаб қўйяпти. Шу муштипар онанг ҳаққи, тўхта!»

Йигитларга эса, «Ҳой, илгари мёрдлик тимсоли бўлган акалар, ўша бир адашган шўрпешона қизнинг номини бадном қилаётган, келажакнинг оппоқ либосига қора балчиқ сураётган зўр акалар, тўхтанг, ахир сизнинг онангиз ҳам аёлку, балки уйда бўйи етган синглингиз бордир ёки уйланган бўлсангиз фарзандингиз қиздир, бир зумгина ўйланг», дегим келади. Шу гапларни ёзяману, яна хаёлимга тўрт йилдан бери йўлимга кўз тутиб яшаётган, сочлари бевақт оқарган, марҳум отамнинг руҳини ёд этиб, фарзанди ҳаққи ҳаётдан тоқ ўтаётган мунисгина онам кўз олдимга келади.

Гавҳаршод ШАМСИЕВА.
 С. Айний номли Самарқанд Давлат ўқитувчилар тайёрлаш олий илмгоҳининг талабаси.

шира олмай овора экан. Унга бу ишда ёрдам бердим, озиқ-овқат томонидан ҳаммасини муҳайё қилдим, алоҳида хонага жойлаштирдим. Қиз севинчидан ўзини қўйярга жой топмай қолди. Яхшиликни давом эттираведим. Қиз учта имтиҳонни муваффақиятли топшириб олди. Яна бир имтиҳони олдидан мени очик кўнгил билан ошга таклиф этди. Кечга яқин бордим... зор-зор ялинишларига қўймай мақсадга эришдим. У эса охирги имтиҳондан йиқилиб қишлоғига қайтиб кетди. Орадан бир неча ой ўтди, қиш кунларининг бирида остонамда ўша қиз пайдо бўлди. Зор-зор қақшаб йиғлади, мени қаргади. Ота-онаси уни яқин қариндошларидан бирига узатган экан, кувёв бола тўйдан кейин келинни уйдан қувиб солган. Халқ олдида юзига қора чаплаган қизидан ота-она ҳам воз кечади.

Уша кечаси илк марта виждон азобидан тўлғониб чиқдим. Ниҳоят эртасига ҳаммасига нуқта қўйиб, қизни излаб топдим ва қишлоққа, ўз ота-онам олдига қайтдим. Кичкинагина тўй қилдик. Ҳозир икки ўғлимиз бора. Уйлайман, ўзгалар бахтини ўғирлаб бахтли бўлдимми? Ота-онасидан, ўз яқинларидан ажралган турмуш ўртоғимчи? Еки ўгай ота қўлида қизини катта қилаётган синфдошимчи?

Ҳар гал сумкасини қўлтиқлаб мактабга кетаётган қизчамни кўрсам юрагим эзилиб кетади.

Абдулатиф И.,
 Тошкент вилояти.

Журналда чиқаётган ахлоқ мавзусидаги мақолалар мени ҳаяжонга солади. 28 ёшдан. 1986 йили турмушга чиқдим, ҳозир қизчам бор. Турмушим жуда яхши. Мен ҳаётимда жуда эрта қоқилаётган, дунёда муҳаббат деб аталмиш энг ноёб туйғуни оёқ ости қилаётган, ўз ор-номусига доғ тушираётган қизларимиз ҳақида эмас, балки йигитлар ҳақида ёзмоқчиман. Нега энди барча йигитларни алдоқчи, хиёнаткор ёки тажовузкор деб билишимиз керак?! Орамизда аҳдига вафодор, чинакам севги соҳиби, тоза қалб эаси бўлмиш йигитлар йўқми? Менимча, бундай йигитларимиз жуда кўп. Мен шундай бир

йигитни биламан. 1978 йили 10-синфни татомладим. Мактабни битиргунча, очиги, ҳеч кимни севмаганман. Олий ўқув юртини татомлаб мустақил ҳаётга қадам қўйдим. Ва бир йигит билан танишиб қолдим. У ўзининг ширин сўзлиги, болаларча содда муомаласи билан мени мафтун этди. У ҳақда жуда кўп ўйлайдиган бўлиб қолдим. Уни тез-тез кўргим келар эди. Кунлардан бир кун тасодифан манзилимиз бир бўлиб қолди. Унинг машинасида кетаётган гап муҳаббатга тақалди-ю, «Севганингиз борми?», деб сўраб қолди, нима деб жавоб беришни билмай «йўқ», деб қўяқолдим. Орадан бир ярим ой вақт ўтди, мен энди усиз яшай олмаслигимни ҳис

қилдим ва унга мактуб йўладим. Шундан кейин у менга янада илтифотлироқ бўлиб қолгандек туюлди. Мен бундан ўзимча бошқача хулоса чиқардим-да, унга янада қаттиқроқ боғланиб қолдим. Кейин тақдир экан, ота-онам бир қариндошимизнинг ўғлига унаштириб қўйишди. Мен бу ҳақда унга айтдим. У бир оз ўйланиб турди-да «синглим, бахтли бўлинг, унаштирилган йигитингиз яхши йигит» деди. Ҳанг-манг бўлиб қолдим. Кейин у уйланганини, ҳозир жуда бахтли ҳаёт кечираётганини ва фарзандлари борлигини айтди. Аламиндан дод деб юборай дедим. Лекин, ундан хафа бўлишга ҳақим йўқ эди. Чунки у менга бир оғиз севаман деб айтмаган.

Уйга келиб ота-онамга ҳозирча турмушга

ايلىكىم دىن كىلگوني ظالم تىغىن اوشا تىب

مضلوم جبر اعتيغى انتقام ملحمين قويديم

عليشير نوابي

МАКТУБЛАР

чиқмаслигимни, 1-2 йил ишламоқчилигимни айтдим. Ота-онам рози бўлишди. Орадан 5 йил ўтди, турмушга чиқдим. Турмушим яхши, фарзандларим бор, хўжайиним менга жуда меҳрибон, лекин ҳар замонда «А» акамни ҳам самимий эслаб қўйман. Агарда у энгил табиатли бўлганида мен ҳозир «Ешкуч»га шундай бир йигит борлигидан фахрланиб эмас, балки айрим қизларимиз каби нажот сўраб мактуб йўллаган бўлардим. Шукрки, унинг қалби пок экан. Қани энди шундай покиза йигитларимиз кўп бўлса...

Наргиза Б.,
Андижон вилояти.

«Ишонч»

(мактублардан сатрлар)

Армия сафидан қайтгач, Қарши Давлат педагогика институтида ўқишни давом эттирдим.

Мен ижарада яшаб юрган уйда истиқомат қилувчи қизни севиб қолдим. Қизнинг ҳам менга мойиллигини сезардим. Шу қизнинг барча ҳаракатлари, турмуш тарзи мени завқлантирарди. Кунларим шод ўтарди.

Аммо... Қизнинг ота-онаси бошқа йигитга унаштириб қўйишди. Бундан қиз ҳам норози албатта. У ота-онасининг райига қарши боролмайди. Мен эса усиз яшашни тасаввур эта олмайман. Қиз, «Энди кечикдингиз. Аввалроқ ҳаракат қилиш керак эди» деди. «Аввалроқ»қа эса менинг моддий шароитим йўқ қўймасди.

Қисқаси, севгига ҳам ишончим қолмагандек...

Алижон,
Қарши шаҳри.

Севгилим билан ҳар кун учрашиб турганимда мандан бахтли одам йўқ эди. Кейин Армия сафига чақирилдим. Икки йил мен учун нақадар чўзилганини тасаввур қилиш қийин эмас. Ниҳоят қайтдим. Аммо...

Унинг ота-онаси зўрлаб бошқага унаштиришди. Нега? Ахир улар ҳам севгимизни, ишончимизни билишарди-ку? Наҳотки, дунёда инсоннинг ўта юксак ҳисларининг қадри шунчалар бўлса?

Севгимиз — ёш боланинг ҳаваси эмиш. Шу ҳавас бўлса — севгининг ўзи нима? Мен энди дунёдан қадрдонимни ва қадримни йўқотгандекман. Шу дунё ҳам менга керак-сиздек...

Аъзам,
Сурхондарё вилояти.

(Йигит киши бўлсам-да, манзилимни ёзмадим. Чунки севган қизимнинг ҳаётига салбий таъсир қилиши мумкин).

У Армияга кетаётиб, «мени кутгин» деди. Хат ёзишиб турдик. Икки йил ҳам ўтди. Аммо хизматдан ўзининг Андижон вилояти Қўрғонтепа ноҳиясига қайтганига мана бир неча ой бўлган бўлса ҳам на хат ёзади, на ўзи келади.

Мен онамнинг гапига кирмай уни кутсам-у...

Уни унута олмайман. Энди билсам унинг отаси қандайдир юқори ташкилотлардан бирида ишлар экан. У менга бу ҳақда «ломим» демаганди.

Усиз қандай яшайман энди?

Муҳайё,
Наманган вилояти Янгиқўрғон ноҳияси.

Уйимизга совчилар қатнай бошлаганда мен севган йигитимга жуда ишонганим учун очиқ-ойдин «севганим бор», дея жавоб беравердим. Ўзимга ишонганчалик ишонардим унга. Биз бир корхонада ишлардик, бирга бахтиёр эдик... Ойлар ўтди. Менга келган совчилар рад жавобини олиб қайтавердилар.

Аммо кунлардан бир кун уни бошқа қиз билан кўрдим. Шунчаки танишидир-да, дея ўзимни овутирдим. Йўқ, янглишибман. У энди шу қизни севиб қолибди. Мен билан эса бир оғиз гаплашмай қўйди. Ахир мен унга ишониб юрсам-у, у эса номардик қилса.

Ҳозир ёшим йигирмада, мен тенгилар аллақачон турмушда. Мен эса беҳудага гап бўлганман...

М.,
Поп ноҳиясидан,
(Исминни тўлиқ ёзмайман.)

Мен у қизга ўзимга ишонгандек ишонардим.

У ҳам мендек оддий колхозчилар фарзанди. Онаси мен билан суҳбатлашиб, «Сиз бемалол ишлаб юверинг, қизим икковингизнинг муносабатингизни биламан. Ишонинг», деди. Мен бошқа шаҳарда ишлардим. Кейин эса қўққисдан тўй бўлди. Унинг тўйи. Мен учун ҳаётнинг мазмуни тугагандек. Яхши ҳам ҳаммадан юксак турадиган онам бор. Мен ҳозир фақат онам учун яшайман.

Атрофимдаги қизларнинг бари алдамчидек туюлади.

М.,
Наманган вилояти Уйчи ноҳияси
Ерқўрғон қишлоғи.

Севган қизим бор. Хизматдан аввал бир-биримизни яхши кўриб юрдик. Менга «кутаман», дея ваъда берди. Аммо... Унга неча-неча хатлар ёздим-у, ҳануз бирорга жавоб йўқ. Бундай муҳитда хизматимни қандай ўтай оламан?

Қизларнигина айблашим нотўғри. Ота-оналаримиздан бу борада кўп хатоликлар ўтапти. Эшикдан қизини сўраб келганга бунинг яхши кўргани борми, йўқми, суриштирмай, бериб юборишяпти. Кейин эса...

Кейинги «афсус» ҳеч нарсани ўзгартирмайди.

Қозоғистон ССЖ, Қизил Урда
вилояти Ленинск шаҳрида хизмат қилаётган
Абдурашид НИШОНОВ.

Ҳозир Совет Армияси сафидаман. Севган қизимни мен бошқа шаҳарга ўқишга кетганимда зўрлашибди. Қиз ўша йигитга тегушга мажбур бўлибди. Уғил туғибди. Бир йил ўтиб, ота жонивор оиласини ташлаб қочибди. Энди қиз менга хатлар ёзмоқда. Уғли билан тушган расмини ҳам юборибди...

Аслида қизни аллақачон кечирганман. Лекин ота-онам нима деркин?.. Нима қилай?

А. АБДУЛЛАЕВ,
Москва вилояти.

«Мактублардан сатрлар»ни тайёрловчи
Еқутхон АКРАМОВА.

Сурагчи — Абдуғани ЖУМАЕВ.

ОТАБЕР

Улуғворлик

Ой нури тўкилар сувга — денгизга,
Сувдаги аксига термулар ҳилол.
Маънос тўлқинларнинг тушиб измига
Олтин нур жимирлар — паришонхаёл.

Фақат қорайишиб сақлайди сукрут
Сирли тунга лоқайд боққан чўққилар.
Хатто тўлқинларнинг исёни унут
Чўққилар пойига келиб чўққинар...

Тонгда

Қаро кўзим, бетда ҳилолинг...
Сени ўйлаб тонгни оттирдим.
Тонгда ўзни ғамга ботирдим,
Қаро қошим, қани висолинг?!

Тонгларимда нурга йўғрилиб
Кундай кулиб келганинг қани?!
Қаро зулфинг ё силагали
Қолавердим бўлиб бир қули.

Болишимда қотди армоним,
Армонимнинг кўзда сийнаси...
Майли, висол ҳажри қийнасин
Қуримагай сабот, дармоним.

Бир орзиқиш танда тонгданоқ
Шомлар тушиб яна отар тонг.
Беором, тунд тунлар урар бонг:
«Шунча бўлар ғафлатда ётмоқ?...»

Бир орзиқиш танда тонгданоқ...

* * *

Ёмғир ёғар, ёмғир ёғар,
Кўклам ҳидин пуркар ерга.
Ёмғир ёғар, ёмғир ёғар,
Номсиз ҳислар тўкар ерга.

Бўғотларда куй басталаб,
Тарновларда айтар қўшиқ.
Новдаларни ўпиб-ялаб,
Куртакларга бахш этар ишқ.

Ёмғир ёғар, ғунчаларнинг
Дудоғини ювар тинмай.
Сўнгра тинар шўх қизларнинг
Бир лаҳзалик аразидай.

Гоҳ тумтаяр, гоҳ иболи,
Нозли қизга ўхшар кўклам.
Гоҳи хандон, бироқ гоҳи —
Кўз ёшидан ёқаси нам...

Умр

Она тупроқ ҳиди қонимда,
Йўғрилгандир шу ҳидга жоним.
Демак, Ватан қону жонимда,
Демак, ёрди урмимга шоним.

Отаверар тонгларим шундай,
Шундай кечар кечаларим ҳам.
Яхшиларга қайрилгум кундай,
Қаро тундай ёмонга борман...

Халқимни деб кечар ҳаётим,
Эзгулик деб ўтади кунлар.
Биламанки, ўчмайди отим,
Яшнаверар изимда гуллар...

Алимардон ХИДИРОВ

Исмсиз дардлар...

Столи устидаги оёғлари синса-да олдинга
ингилаётган қумурсқани — қумурсқа деб
ўйламайди у.

Бу — сўз дейди, оёқ-қўли синиб кетган
сўз — дил уйида униб-ўсган сўз... Ўйланади,
жаранглашиб пичирлайди у: сиз унинг йўли-
га тоғ-тўсиқ қўйинг, қазиб ташланг тубсиз
чоҳларни, белларини синдириг, бошини
кесинг!.. У ўлмагай — ортига қайтмас —
руҳимнинг исёнкор қумурсқаси —
Сўз!..

* * *

Руҳиятингда — Ҳокисорлик туғиб берган
Соддалик ўсар, қалб чўлида улғаяди Фидо-
йилик...

Қишлоғининг кўчаларини қоплаб олган
қалин тупроқ бу — сен каби юз-юзлаб одам
зотининг бошқарилган руҳияти, машинаси-
дан тўкилган ҳалимлик — жангари туйғу-
лар тупроқ шаклида —

топталган,
топталган,
топталаётган!..

* * *

Чойнак! Нега хўмраясан? Хогиниммисан
қишлоқда қолган? Дастурхон, нега сенинг
дамнинг ичингда? Чой совуб, нозу неъматлар
ейилмаганлиги учун мен айбдор эмасман —
тушунинглар... Дард қуртлари, фарёд қурт-
лари ич-эгимни кемираётган эди — уларни
ўлдирдим, чалажон қилдим...

Ичимдаги қуёш уйғонди — Жасурлик ну-
рини эмажакман мен!..

* * *

Стол стол эмас, бу — менинг пешона тер-
ларим денгизиди қалқиб турган ясси қайиқ-
дир... стул — қоя, нафас олиб тирик қолиш
учунгина шу Чўққининг устига чиқиб ўтира-
ман...

* * *

Бу даҳлиздаги кавуш, туфлилар ҳар кун
битта-битта олдинга алмашиб — «қадам таш-
лаб» кетадилар. Кимлардир буларни Одам-
лар кийиб кетаётганлигини кўрар, лекин мен
кўриб турирман — бу оёқ кийимларнинг ус-
тида ҳеч ким йўқ ахир!..

* * *

Қалбимнинг синиқ ойнасига тушган се-
нинг аксинг мени масхара қилаётгандай...
синдиради юксак туйғуларим осмонлари-
ни...

* * *

Яхшилик — энди кўкариб келаётган ни-
ҳол — сенинг қалбинг «ери»ни кавлаб экиб
қўйсам. Унинг шундай бўлмаганлигига аф-
сусланаман... Яхшилик! Нега ниҳол бўлиб
кўкармайсан сен?!

* * *

Дилинг омборида битта сўз бўлсайди —
менга аталган... Биргина сўз — «севаман»
деган... осмон қадар ўсиб кетардим!

* * *
Ағёрларинг — тепага қайрилган қошларинг;
жосус нигоҳларга йўл очиб берган —
киприкларинг аскар эмасдир!
Оҳ... нега сен — Ҳаёнинг қизи эмассан?
Ва ё мен дунёга кечикиб келдим...

* * *

Сенинг гўзал юзингга боқиб
бокира ҳисларнинг Гуллари сўлар...
кўзларингда ўсган дарахтлар — нигоҳла-
рининг Гулсиз, Япроқсиз
симёғочдай таналарини
аёвсиз суғуриб ташлагим келади... Лекин
иллат илдизлари юрагингда қолади-ку —
дея қайта ўйлай бошлайман —
юрагингни эса суғуриб бўлмас!..
О, худо... сен ҳамон бедилсан — Покруҳ
етимдир...

Самарқанд вилояти.

СМОН ТУЛА ЮЛДУЗЛАР

Шахрибону НОЗИЛОВА

Хуршида ЭШОНҚУЛОВА

Булутнинг қизиман

Сокин фарёдларга беролмам бардош,
Осмонда юлдузлар тўкилар яна.
Қарогим огрийди сизиб чиқар ёш,
Энди мен булутнинг қизиман Она.

Хаёлларнинг узун сочлари оғир,
Елкамда шайтонлар гуноҳлар тўқир.
Мен ўзим — ўзимни оқлолмас сағир
Фаришталар одил ҳукмини ўқир
Мен сен чеккан оҳнинг ўзиман ОНА...

* * *

Қоялар тоғларга санчилган оғриқ,
Огрийди мен ҳали яшамаган дард.
Дунёнинг азобли қил кўприги кўп,
Поймдан торتماгин, қақшаб қолган дард.
Кўзларим киприкка кўмилиб кетди,
Қарогим Широқнинг азобин туяр.
Бугун девори нураб қолган қасрнинг
Заминга йиқилиб юраги куяр.

Онажон

Сизни кузатишни яхши кўраман,
Кўзингиздан узгим келмайди кўзим.
Негадир энгикиб хаёл сураман,
Учарлар ўйларим билмайин тўзим.

Завқингиз мен учун негадир гумон,
Сокиндек кўринар бу ғамгин кўзлар.
Аслида уларнинг тувида исён,
Менга унсизгина дардини сўзлар.

Сизнинг кўзингизга тикилиб туриб,
Дайди ўйларим-ла олишолмайман.
Лек дунё жамики шодликларига
Бу ғамгин кўзларни олишолмайман.

Абдумўмин САЪДУЛЛАЕВ

Болалик

Сен жуда чарчадинг менга эргашиб,
Осилиб қолди-ку ҳатто қўлларинг.
Мен бўлсам боряпман... завқларим тошиб
Тугамас умримнинг йўллари!

Сен жуда чарчадинг менга эргашиб...
Гўдак кўзларингда чарчоқ ва малол!
Ойдин кечаларда қолдик адашиб
Учраша билмасмиз энди, эҳтимол?!

Ушбу кун елкамда йилларнинг юки,
Оташин севгилар қайнар қонимда.
Боряпман асримнинг дардларин чекиб,
Умримнинг ҳар лаҳза, ҳар бир ониди.

Ва лекин ўйларим чўврилса мудом,
Хотиралар қуйилиб келса бошимга.
Бу кемтик дунёни қолдириб бир дам
Яна қайтгим келар сенинг қошинга...

Умр...

Юрак типирчилар, ўпка ҳаприқар —
Бир лаҳза дам олгинг келар кўз юмиб.
Кўлингдан етаклаб кунлар чопқиллар:
Утавер умр, ўтавер умр!

Сени кулдиради масхарабозлар,
«Қизиқчи — тўқсонлар» кулдираверар
Армонни билмаган шўхлар, шоввозлар
Кўнглингни завқларга тўлдираверар.

Бироқ умр ўтар, сўнар оташлар,
Кўзингда оромлар қолади қотиб!
Баноғоҳ тугару дилда бардошлар,
Кетасан жимгина... Қўёшдек ботиб!..

* * *

Оналар қалбидан отилган тилак,
Бургутлар макони, ўйчан қоясан,
Богбоннинг боғида бўй чўзган терак,
Сен аёл қошида турган доясан.

Нуроний боболар суҳбатисан сен,
Қизларнинг кокили, йигит қийиғи.
Сен ўша чақалоқ боши остида
Турган паҳлавонлар ханжари тиги.

Сен онам пиширган айроннинг иси,
Момоннинг суюкли алёридирсан,
Қайтиб келаётган турналар саси,
Тоғларнинг эркатой жайронидирсан.

Кичкина Ваганим, бағри кенг онам,
Қалбимга яқинсан йўли йироғим.
Бугун остонамда турибман яна,
Мени ўз бағринга олгин, қишлоғим.

Юсуф РАСУЛ

Севги

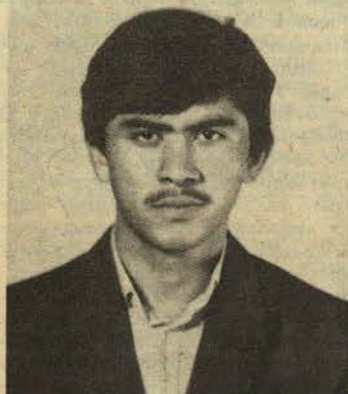
Дил уйғонар — қафасли дунё,
Тил уйғонар — занжирбанд очун.
Туғилади бир мусаффо руҳ
Томирида шижоат, жунун.

Лек юракда мубҳам бир ғашлик,
Кечгим келмас айтар сўзимдан.
«Мен ўзимга етгунимча то
Сен олислаб кетма ўзингдан».

Кузги боғ

Руҳим заминига кузак чоғларда,
Сарғайган япроқдай тўкилиб хаёл,
Сен кетсанг тун чўккач ўша ёқларга
Адирлар югурар бошида ҳилол.

Сукунат бағрида оғир тин олиб
Субҳидам уйғонган ажиб чоғларда,
Менинг бу савдойи юрагим қолиб,
Дарахтлар йиғлайди кузги боғларда.

билан бирга юртимиздан бир аёл ҳам даволанишга келган. Аввалига бош оғригим кўзиб қолмаса, дея роса қўрққандим, йўқ, худога шукр, ундай бўлмади.

Бу ернинг табиати, одамлари бутунлай бошқача экан, расм-русмлари, одамлари бегона бўлгани учунгина эмас, балки ўзгача турмуш кечиришгани учун ҳам ғайритабиий туюлади. Муомалалари ҳам бир ғалати. Лекин жуда батартиб, саранжом, маданиятли. Билмадим, биз томонга шундай тартиб, маданият мос тушармикан?!

Азиз ака, эсингиздами, иккинчи онамиз шунақа тартибли, маданиятли эди. Кеча кўвингиз мусофирхонадан келиб, мени боқиб ўтирганларида ёғоч кароватни овгина мен томонга сургандилар, мен нима аҳволда ётибман, врач ёнида дори-дармон кўтариб кирган ҳамшир хонадаги жиҳозларни жойидан қўзгатмаслик керак, дея танбех берса бўладими? Кўвингиз бўғилиб кетди: тартиб-интизомингдан ўргилдим, шунга ҳам ота гўри қозихонами, дея тўнгиллаб берсалар денг...

Менинг эса хаёлимга негадир

Бошимизга муштламади, дилимизни оғритмади, бошқа ўғай оналарга ўхшаб. Лекин шу чокча нима учундир ҳамиша бир армон юрагимни кемириб келади. Болалигим эсимга тушса ўртаниб кетаман. Ака, айтингчи, шу чокча бу хусусда бирон марта сизга шикоят қилганмидим?! Энди бу бегона юрт, бегона одамлар орасида ўзимни тутолмадим. Бу ёқда мазам бўлмай тургани учун юрагим икки ҳисса сиқилиб, сизга ёзишга ўтирдим чоғи.

Синглим бекорга касалга чалиниб, шунақа иниж қўлиб қолгандир-да, дейишингиз мумкин. Майли, ҳечқиси йўқ, ака, чунки дадамдан кейин сиз менга ота ўрнидасиз. Аслида бундай ўйлаб қарасам, отамиз ҳам, онамиз ҳам сизсиз. Негаки, сира нутолмайман. Қанақасига унутаи, уйда бир гап бўлса, мен билан Сайёрани кийинтириб, ўша захоти аммамникигами, ё анови ўртоғингизникига олиб кетардингиз. Қанақа гап бўларди, уйимиз тинч эдику, дейишингиз ҳам мумкин. Агар шундай дея ўйласангиз, ёлгон бўлади. Тўғри, уйимизда шовқин-сурон йўқ эди, рост, ортиқча овоз чиқмасди — доим саранжом-саришта қилиб кўярди Раҳбар опа. Аммо ҳар куни ёки кун ора дилхиралик бўлмасмиди? Айтган билан, ўйлаб мисоллар келтирган билан кўрмаган одамни, шунини бошидан кечирмаган одамни ишонти-

дим. Кимники эди ўша ўйинчоқлар? Нега бизга беришмасди? Ахир шу уйга келган нарсаларнинг бир қисми бизга ҳам тегишли эмасмиди?! Уйинчоқларни эса худди боғчалардагидек жавон тепасига тахлаб кўярди Раҳбар опа. Мен ҳозир ўғай бўлганимиз учун шундай қиларди, дейишга оғзим бормайди. Тўғри, бизга ёмон гапирмасди, бизни уришмасди, лекин кўнглимизга қарамагандан кейин нима фойда қаттиқ гапирмаганию, урушмаганидан?

Мени кун ора азонлаб сутга чиқаришларини эсласам, яккаш онам бўлганларида шундай аёзда кўчага чиқариб кўярмидилар, дея ўртанаман. Эсингизда бўлса маҳаллага сут машина келиб, кўчамизнинг оғзида тўхтади. Қорда қор демай, ёмғирда ёмғир демай Раҳбар опа кўлимга идиш тутқазарди-да, чиқариб юбораверарди. Баъзан кулгим қистайди, ака, ухлаб ётган болани уйғотишга қандай кўзи қийганикин! Бир марта бўлсин хаёлига келганмикан, ака, ўзим гир этиб чиқиб кела қолай деган андиша?! Тасаввур қилинг, мен боргунимча одам кўпайиб кетарди. Навбат нималигини билмайдиган қизчама — олдинга бориб турардим; сизга ёлгон, худога нин, нима учундир доим енгил-юпун кийиниб чиқарканман-а! Шунинг учунмиди, сутга чиққанлар бенавбат олиб беришарди доим. Ака, айбга кўшмайсиз-у, балки совуқларда шамоллаб шу кўйларга тушгандирман. Ҳозир ичимдан ўтиб кетган пайтда Раҳбар опанинг ўзи борса бўлмасмиди сутга, дея фигоним фалакка кўтарилади. Чиндан ҳам мен чиқшим шарт эдимиз? Эсласам, ҳозир кўзимдан ёш тиркирайди; ҳар куни ёркатой боласини аравачасига солиб, айлангириб юрардингиз. Ўртоқларингизга ортиқ қўшилмай бола боқардингиз. Ҳаммаси майли, кечкурун ўша аравачани ҳовлида гилдирагигача ювиб-тозаллаб кўярдингиз. У эса телевизор кўриб ё ўз боласига кўйлак тикиб ўтирарди. Тава, уйимизда боғчанинг режими ўрнатилганини эсласам, кулишимни ҳам йиғлашимни ҳам билмайман. Пешингача қорним очса, бир бурда нонга зор юрардим баъзан. Албатта қорнимиз оч қолмасди, лекин бола дегани дам-бадам овқат ейишдан ўзини тия оладими? Шундай болалар кўшниникига чиққанда апил-тапил дастурхонга қўл узатаверарди-да. Дадам бир куни Раҳбар опанинг гапларидан кейин бўлса керак, мени койигандилар:

— Қизим, кўшниларикига чиққанда ҳа деса, дастурхонга термулаверма, боласининг кўзи оч экан, дейишарди.

Ушанда, дада, ўз уйимда нон еёлмасам нима қилай, дейишга ақлим етмас экан-да. Дадам боёқш беозор, ишдан бошқасини билмайдиган одам эдилар. Бунақа оталар ози? Бир куни қайсарлигим тутдим, аразладимми, кечкурун овқат емай чиқиб кетдим. Аллапайтгача кирмай, йўлакда зах зинада ўтирдим. Ич-ичимдан совуқ ўтиб кетди, бир пайт дадамнинг шикаста овозда: боринг, чақириб келинг, совуқда бир дардга чалиниб қолади, деганлари чалинди. Раҳбар опа «агар ҳозир шундай қилсам, бола кўнглимга қарашаркан деб худда-бехудда аразлайдиган бўлиб қолади», деди. Қаранг, бола тарбияси учун қандай олижаноб муло-

(Возмъ)

Раҳбар опа келди, ўша куни у киши ҳақида анча пайтгача ўйлаб ётдим. Ака, кечирасизу, лекин нима қилай, у кишини ои деб аташга сира тилим бормади. Хуллас, болалигим, онамиз вафоти, дадамнинг хушфеъл, дуркунгина аёл билан яшай бошлаганлари биринсининг кўз олдидан ўтди. Ишонсангиз, бир пайт кўнглим бузилиб, йиғлагим келди. Юрагим сиқилди, кейин охири нима қиларимни билмай сизга хат ёзишга тутиндим. Нега ундай бўлди, ўзим ҳам билмайман. Аммо Раҳбар опа ҳақида ҳасратлашгим келаверди сиз билан...

Сайёрага ёзай десам, синглим бўлатуриб ҳам тушунмаслигига кўзим етади. Чунки, дадам иккинчи марта уйланганларида у жуда ёш эди. Раҳбар опанинг ўғайлиги унга билинмаган.

Ака, қаранг, дунёнинг ишлари қизиқ экан-да, шу хотин яхшими ёмонми бизни тарбия қилди, едирди-ичирди, совуқда совуқ, иссиқда иссиқ демади. Минг қилганда ҳам аёлнинг қўлида улгайдик, шу аёлнинг хонадониди дунёни танидик.

риш қийин. Эсингизда бўлса, мен ўнинчи синфга чиққунимча уйимиздаги икки хонага оёқ босиб кирмаганман. Йўл қўймасди Раҳбар опа. У ерда нима бор эди — билмасдим, мана ҳозир, 15 йилдан ортиқ вақт ўтгандан сўнг билияпман — бири ётоқхона экан, иккинчиси Раҳбар опа фақат ўз уруғ-аймоғини кутиш учун меҳмонхона қилиб қўйган экан! Бир қараганда бунинг ҳеч қанақа ёмон томони йўқ. Азбаройи меҳмон кутиш учун уйдаги хоналардан бирини алоҳида ажратиб, шинам қилиб қўйса ёмонми? Аммо ҳамма гап шундаки, ўша уй бизнинг ўша муштипар, бир дунё армон билан оламдан ўтган онамизнинг маҳрига тушгандики! Демак, ўша уй бизники эди, ака, мен молмулк талашинг учун айтаётганим йўқ. Мен Раҳбар опанинг бунга сира ҳаққи йўқ эканини, бунга одамгарчилик деган нарсалар йўл қўймаслигини назарда тутаяпман. Қизиқ, мен бола эканман-да, қаердан билай, нуқул ўша хоналарга киргим келарди. Эсингизда бўлса, қавм-қариндошлари болачақалари билан келишганда уларнинг қўлига тутқазилган турли-туман ўйинчоқларни кўриб кўзим ўйнардди. Улар мен учун ёришиб бўлмас бахтдек ўйинчоқларни ўйнаб-ўйнаб ташлаб кетишарди. Мен бўлсам дабдурустдан кўлимга олишга ботинолмай қараб тураверар-

Мастуранинг мактуби

С оғинчли салом! Азиз ака, соғ-саломатмисиз, кеннойим, жиянларим яхши юришибдимиз? Мендан сўрасангиз, Тошдан сўрасангиз, Тошдан сўрасангиз, Москвадан иссиқ-совуққа чалинибман шеклли, мана Дюкшестда — муолажам қолиб, шамоллашга қарши дори-дармон ичиб, касалхонада ётибман. Бу ҳам етмагандек қаттиқ толиқибман, юрсам бошим айланади. Ҳамхоналарим тасалли берган бўлишарди: ўтиб кетади, дея юпатишарди. Айтмоқчи, мен

ҳаза... Аммо мен-чи, зах қоронги йўлакда ўтирган қизчанинг соғлиги-чи?!

Онасиз етим — шум етим, дейшарди, бунди энди-энди тушуниб етдим. Ўз онам бўлганда мен бундай дардга чалиниб, шаҳарма-шаҳар дардимга шифо ахтариб кезмаган, шу чоқча ҳеч бўлмаганда иккитани туғиб, уйда ўтирган бўлардим, ака.

Минг тасалли берсин, кўнглимга қарасин, Луқмони ҳақимни топиб келсин, куйсин, сиқтасин — энди кеч. Ҳалиям бахтимга сиз бор экансиз, ака. Бўлмаса, юрагимни кимга ёрардим. Ким дардимга қулоқ соларди. Мана ҳозир сизга хат ёзаяману, энгил торташман, ҳатто бунга сари юрагимда умид уйғонапти: дард берган шифосини ҳам берар, деб ўйлай бошлашман. Кошки эя қатори фарзанд ўстирсам, дея ният қилашман... Ака, кутилмаганда бундай хат ёганимга хафа бўлманг. Синглингиз бир кўнглини бўшатди-да!

Хайр, соғ бўлинг!

Синглингиз Мастура».

Сайёранинг хати

С алом ака! Ҳормай-толмай ишлаб юриб-сизми? Кенноийм, жиянларим яхши-ми? Мендан сўрасангиз, ишларим жойида, соғлигим яхши, ўйнаб-кулиб юрибман. Куёвингиз соғ-саломат — Қўшма Штатларга бир ойлик командировкага ҳозирлик кўряптилар...

Ака, тинчликми? Кейинги пайтда ҳар хил кўнгилсиз гаплар эшитяпман, Мастура опам тузукмилар? Анчадан бери кўрмайман. Самарқанддан келиб, опамнинг Болтиқбўйидаги аллақайси шаҳар касалхонасига кетганларини оймидан эшитдим. Ойим ҳам Мастура опа билан бирга даволанган узоқ қариндошларидан эшитган эканлар, ўтган ҳафта бизникига келганларида шунини айтдилар. Муолажанинг фойдаси бўлибдими? Ўзингизга маълум, сентябрда ўқитувчиларнинг қўли-қўлига тегмайди. Вақт топиб опамникига боролмаяпман, ўзлари ҳам бундай биттаю-битта синглим ахир, дея хабар олмайдилар. Майли ҳечқиси йўқ.

Ака, ойим келганларида жуда хафа бўлиб гапирдилар. Тўғрсини айтсам, уларнинг гапларини эшитиб, менинг ҳам юрагим зангор бўлиб кетди. Охири сизга хат ёзишга қарор қилдим. Сиздан илтимос, ака, бир вақт топиб келсангиз. Мастура опамни ҳам қақирамиз — ака-сингиллар биргаликда гаплашиб олсак. Чунки бечора оймларнинг еганлари ичларига тушмаяпти: уларни ҳам тушуниш керак ахир. Шунча йил боқиб катта қилсам, бирини эгасига топширсам, бошқанин уйлантирсам, энди қўлидан иш келадиган бўлганда эшитган раҳматим шу бўлди-ми, деб кўзёш қиладилар. Нима гап? Мастура опам эсини еб қўйганми? Ахир ўғай бўлса ҳам онаку! Таниган-танимаган кишига дардим бор деб айтиверади, одам деган?! Улай агар, ўша пайтда ёнимда бўлганларида қаттиқ уришардим. Бу қанақаси, кап-катта одам! Мен ҳам ўша уйда ўсганманми ахир ёки қўшникида катта бўлганманми? Уйимиздаги

ҳаёт менинг кўз ўнгимдан ўтди-ми? Дадамга теккандан сўнг бирон марта бизни хафа қилганларини билмайман. Қачон қарамай, ҳозир шунча гап-сўздан кейин ҳам қизим, туққанимдан аъло, деб эслари кетади. Наҳотки шунча кўнгилсизликлар бўлиб ўтган бўлса-ю, дадам ҳам мен ҳам билмаган, сезмаган бўлсак. Бунақамас-да, энди ака. Аввало бирор гап ўтган бўлса ҳам, шунча йилдан кейин эслаш, бировга гапириш, онанинг кўнглини оғритиш яхши-ми? Кимнинг болалигида нималар бўлмайди; Ўз боласи бўла туриб кўчага ҳайдаб қўйдик одамлар. Кези келганда қаргаб ўлим тилайдик, одамлар. Мени сўтга чиқарарди, менга иш буюрарди, эмиш!.. Ака, кечирасизу, шуям гапми?

Бечора ойм! Эзилиб кетибдилар. У кишини ҳам тушуниш керакда, ака! Ахир улар ҳам уч боланинг отасига турмушга чиқаман деб орзу қилмагандир? Келин бўлиб келилик нималигини билмаган, бола турмай уч болани боққан аёлни сиз тушунмасангиз ўзрли, ҳа энди эркак киши билмаслиги мумкин, деб қўя қолардим. Аёл бўла туриб, бошида эри бўла туриб опам шундай гапларни гапирганига қандай чидай?! Тирноқча зор бўлишимга ўғай онам сабабчи дегани қуруқ тухмат эмасми? Дардни худо беради, ака. Шифосини ҳам берса ажаб эмас. Ҳозирги дардига йигир-

ма йил бурунги гапларни кўзгаб бировни — она бўлиб бошини силаган одамни гапирган опамга уят! Ҳалиям бўлса, шунча гина-кекдан кейин ҳам онам бегоналик қиларкан, демаяптилар. Уйимизни шунчалик обод қилиб, бизларни воёга етказган, дадамдан сўнг бизларни боққан, гард юқтирмай ўстирган ойм дунёга келиб нима кўрдилар? Бировнинг учта боласини ўз боласи қаторида катта қилиб, шуми эвазига эшитган миннатдорчиликлари? Бундан кўра Азиз ака, Мастура опамга бу аёлни иззатини қилиб, хурматини жойига қўйиб юришимиз лозимлигини тушунтиришимиз керак.

Шу билан қисқача хатим тугади. Уйдагиларга салом деб қўйинг.

Синглингиз Сайёра».

Ўғай онанинг мактуби

А зизжон, саломатмисиз, яхши ўтириб-сизми, невараларим катта бўлишяпти-ми? Келинпошма ўйнаб-кулиб юрибдиларми? Илоийм омон бўлишин, ёмон кўздан арасин.

Азизжон, сизга хат ёзаётганимнинг боиси, эҳтимол сезгандирсиз, эҳтимол Сайёра мактуб йўллаган бўлса, ҳаммасидан хабарингиз бордир. Шунинг учун мени тўғри тушуниш, сизга арз-ҳол қилмоқчи эмасман. Ниятим — жилла қурса кўнглимни бўшатиш, шу чоқча нимаики қилган, ўйлаган бўлсам — сизларга, Мастура, Сайёра, хонга малол келмасмикин, уларнинг кўнглига бошқа гап келмасмикан, деган андиша, оналик қилиш — шундан ўзга мудоом бўлмаганини етказиб қўйиш.

Азизжон, сиз тушунадиган йигитсиз. Эсингизда бўлса мен сизларникига келин бўлиб эмас, она бўлиб кириб келганман. Раҳматли дадангиз менга уйланишидан олдин шундай шарт қўйгандилар, мен у кишининг ўша шартларини ҳалигача унутганим йўқ. Қолбуки, менинг ҳам ўзимга яраша орзуларим бор эди. Мен ҳам ўйнаб-кулишни истардим. Аммо орзу бошқа экан, пешонамга ёзилгани бошқа экан. Мен нолимайман, нолисам, икки дунёим куйиб кетсин. Лекин энди ҳар хил гаплар, но-

ўрин таъна-маломатлар одамни эзиб ташлар экан. Азизжон, мен сизларникига кириб келганимда, бор орзу-ҳавасимни остонада қолдириб, ичкарига қадам босганимда, сиз 13 яшар бола эдингиз. Менга ука ўрнида эдингиз. Аммо мен сизга она бўлишга, онангиз ўрнини босишга, нафақат ният қилган, балки хоҳлаган ва ҳаракат қилгандим. Мастура хон 8 ёшли қизча эдилар, Сайёра хоннинг 3 ярим яшарлик қизалоқ пайтлари эди — шуларнинг кўнгли тирноқча ўксимасин, ўғайлигим билинмасин, деб ҳар нарсага тайёр эдим. У дунёю бу дунё ҳаммангиздан розиман, аммо Мастура хоннинг кўнглида шундай маломатлар бор экан, эшитиб, дунё кўзимга қоронгу бўлди. Мен нима ёмонлик қилибманки, шунга сазовор бўлсам, қайси гуноҳларим учун ўғай деб ном олсам?! Сизларни деб кўнгил қўйган ишимдан воз кечганим — ўғайлигимми? Мактабдан қайтганингизда иссиқ овқат тайёрлаб ўтирганларим ўғайлигимданми? Бошингизни силаганим, тўғри тарбия беришга ҳаракат қил-

НАСР

ганларим, бирингизни ўғлим, бирингизни қизим дея бағримга босганларим, бетоб чоқларингизда тепангизда парвона бўлганларим ўғайлиқданми? Эҳтимол онанинг ўрнини дунёда ҳеч ким босолмас, лекин мен ўғай деғулик даражада иш қилмаганман.

Қоронгу уйда кичкина чироқ ёнса, ҳамма шу чироққа муҳтож бўлади. Шу чироқ қандай эканлигидан қатъий назар, хонани ёритади. Аммо наҳотки кези келганда шу чироқ бекадр бўлиб қолса?!

Азизжон, сиз ўқимишли

Раҳбар опангиз».

Расом Навоий УСМОНОВ.

КИЗЛАРЖОН № 2

Сирдошинг борми, дугона?

Хаёл. У — уммон, у — дарё. У сени олис-олисларга олиб қочади... Ана шу хаёллар сен томон оқа бошлади, дугонажон. Сени жуда-жуда соғиндим. Нега куласан, ахир биласан-ку, ёлгон гапиришни ёқтирмайман. Ҳар куни сени эслайман. Сен билан тўйиб-тўйиб суҳбатлашгим келарди-келаварди. Мана, ҳозир ҳам сенинг ақлли нигоҳинг, кишига самимият, чексиз ҳурмат билан кулиб боқувчи кўзларинг, қувонган чоғингда янада жозиба бахш этувчи кулгичларинг — ҳамма-ҳаммаси кўз ўнгимда намоеён бўлмоқда. Қандай яхшисан-а!.. Ахир қандай қилиб сени ўйламай, соғинмай бўлади? Қани эди, ёнимда бўлсангу, бир ўтириб ҳасратлашсак.

Шу ўйда сен билан хаёлан суҳбатлашаман. Қани, айтчи, сен ҳам мени соғиндингми? Менга айтадиган гапларинг йиғилиб қолди-ми? Ҳар қалай мен шундай деб ўйлайман.

Биласанми, сенга айтадиган гапларим бир дунё бўлиб йиғилиб қолди. Дугонажон, сен ҳеч Ҳаёт ҳақида чуқурроқ ўйлаб кўрганми-сан. Шу ўй, савол тинчимни ўғирлади. Кел, фикрларимни сенга ҳам баён этай.

Ҳаёт жуда мураккаб, унинг пасту баланди, аччиқ-чучуги, бор қийинчиликларини енгиш учун киши нақадар бардошли бўлмоғи керак. Баъзан ташвишли ўйлар кишини шундай сиқиб юборадики, «дод» деб ҳайқиргинг келади. Шундай вақтларда сендан ҳар қандай ёрдами, сен учун бор-йўғини аямайди-ган, ақалли сени тушунадиган дардқаш қалб учун нақадар муҳтожлик сезасан, Дугонажон! Айт-чи, падаридан, мушфиқ волидасидан ҳам ортиқ меҳрибонроқ, яқинроқ киши бўлиши мумкинми? Албатта, йўқ. Бор қувончу-ташвишларингни улар билан баҳам кўрасан. Мабодо яширган тақдирингда ҳам уларнинг юраклари кўзларингдан сезади. Лекин баъзида шундай аҳволга тушасанки, кўнгил тубларида яширинган ҳар қандай гапларни ҳам ана шу яқинларингга айтолмайсан... Сен ҳам шундай аҳволга тушганми-сан? Дилингда яшириниб ётган орзу-армонларингни, ҳеч кимга айтолмайдиган арзанда сирларингни кимгадир очилиб, ёзилиб тўкиб солгинг келади-ми? Ушундай киши доимо ёнингда бўлишини, яхши-ёмон кунингда собит туришини, сен учун, у сендан сир-асрорини яширмайдиган, сирдош дугонанг бўлишини қўмсаб яшаганми-сан? Хаёлларинг ўша азиз сирдошингга чамбарчас боғланиб банд бўлганми, дугонажон?..

Ҳар куннинг ҳавоси ўзгача. Гоҳо кайфиятинг бузилади, руҳан тушқунликка тушган пайтингда ўпканг тўлиб ўқсиб-ўқсиб йиғлаш хумори тугганида ўша одам ёнингда туриб «йиғлама» деяётгандек бўладими? Энг оғир дамларда кимнингдир шафқатли, меҳру оқибатга лиммо-лим кўзлари сенга боқиб туришини-чи?..

Сени ҳар маҳал тўғри йўлга бошловчи суянчиғинг, кўмакдошинг, яқин сирдошинг

борми, дугона? Сен уни топганми-сан? Уйинг ивирсиб ётганда, кўча, ҳовлинг супурилмаганда ўша одам дабдуруст эшикдан кириб келса, хижолат чекмай бошлаб кира оласанми у кишини уйингга?

Дилингдагини яширмай айт-чи, ўртоқжон, ҳаддинг сигадиган, гоҳида ўйламай-нетмай айтиб юборган сўзингни-ю, қилган ишингни тушунадиган, камчилигингни, хатоларингни юзингга рўй-рост айта оладиган ва бу учун сен ундан, у сендан ўпкаламайдиган, аксинча бир-бирини самимий, беғубор тушунадиган, мадаккор бўла оладиган меҳрибонинг борми бу ёруғ жаҳонда? Энг суйган таомингни ея туриб ёки дадажонинг олиб берган чиройли кўйлакни кия туриб ўша ўртоқжонингни эслаганми-сан?.. Уша сен яқин деб билган кишинг ҳатто турмуш қуриб оилани бўлган тақдирда ҳам бир умрлик сирдошинг, маслаҳатдошинг, ҳамдардинг бўлиб қолишини истаганми-сан?

Биламан, дугоналаринг, таниш-билишларинг кўп. Лекин улар орасида турлича фикрлайдиган, ҳаётни турли тушунадиганлари, ўйин-кулгидан бўшамайдиган, отоналари паноҳида давра-даврон сураётганлари бордир. Шулар орасида сени деб ҳар нимадан кеча оладигани борми?

...Савол ёғдиравериб сени қийнаб қўйдим, чоғи. Начора, кўнглиминг туб-тубида тўхтовсиз туғилаётган, айтсам адо бўлмайдиган гапларимни, ҳасратларимни сенга айтмасам кимга изҳор қиламан! Хуллас, айбга йўмайсан, ёлғиз Сенга дoston қиладиган, ёлғиз Сенгагина раво кўрадиган изҳори дил сўзларим яна ўнлаб мактубга жо бўларли. Ҳозирча, юқоридаги саволларимга жавоб бер, дугонажон. Зора энгил тортсак, зора бизнинг сирдош ва покиза туйғуларимиз бошқа сон-саноксиз дугонажон-ўртоқжонлар ҳаётида ҳам асқотса!..

Сени соғиниб,
Гули Ноз.

Ҳамроҳингиз ҳаё бўлсин!

Халқимизда азалий бир удум бор. Оилада фарзанд дунёга келганда яхши тилаклар билан унинг танглайи кўтарилади. Агар фарзанд қиз бўлса момоларимиз гўдакнинг танглайини кўтариш чоғида бир олам эзгу ниятлар қиладилар: ўзи ҳаёли бўлсин, кўзи иболи бўлсин, сўзларида бол бўлсин, юзлари анор бўлсин, боқий бахти бўлсин, бахтидан тахти бўлсин... Бу эзгу ниятлар умр бўйи унинг йўлдоши бўлишини тангридан тилайдилар.

Момоларимиз ният қилган бу эзгулик Шарқ аёлларининг энг бебаҳо зийнати-дир. Бу зийнат ҳар қандай молу-мулк, қимматбаҳо кийиму тақинчоқлардан зиёдадир. Қиз боланинг жамики бойлиги унинг ҳаёси билан ўлчанади. Бу қутлуғ ҳикматнинг нечоғли ҳақиқат эканлигини изоҳлашнинг ҳожати бўлмаса керак. Зеро, бу ҳақиқатни унутиш нақадар қимматга тушгани аён бўлмоқда.

Келинг, азизлар, шу ҳақда бир ўйлаб кўрайлик. Наҳотки, ўзбек қизининг юзидан ҳаё пардаси кўтарилган бўлса, наҳот бизлар бебаҳо фазилатлар бўлмиш Шарқона ориятимизни, буюк андишамизни, асрлар давомида гард юкмаган бокира туйғуларимизни унутган бўлсак? Ехуд уларни замонавийликка алмаштириб юбордикми?.. Эҳтимол, мен муболага қилаётгандирман. Кошкийди, шун-

дай бўлса. Лекин минг афсуслар, надоматлар бўлсинким, бу гапда жон бор. Аччиқ бўлса-да, ҳақиқатни тан олмоғимиз даркор. Акс ҳолда шоирларимиз «юзингиздан чимматни олдиқ, ҳаё пардасини олганимиз йўқ», дея бонг урмаган бўлардилар. Ҳа, аёлнинг гулдек юзини тўсиб турган қаро зулмат чимматни олиб ташладилар, унинг нурга ташна юраги ёруғлик зиёси билан лиммо-лим тўлди. Аёлнинг нималарга қодир эканлиги тобора намоеён бўлмоқда. Афсус, шунинг билан бирга аёл ўзлигини унутиб бормоқда. Йўқса оила деб аталмиш талай буюк кўрғон деворлари бузилармиди, етимхоналар, ундаги отона дийдорига интизор, жовдираб кўз тиккан қора кўзлар, меҳрга ташна юраклар сони ортиб кетмасмиди, талай гулгун чехралар беномуслик ботқоғига ботмасмидилар?

Сир эмаски, бугунги кунда кўпчилигимиз замона зайлига боқиб қизлик шаънимизга доғ туширмоқдамиз. Қиз бола мисоли бир гунча. Оламнинг бор гўзаллигию нафислиги унда ўз аксини топади.

Камтарлик, хушмуомалалик, ориятлилик ва меҳнатсеварлик муштарак бўлган ҳаё пардаси эса бу гўзалликка шуур бахш этади. Ҳаёт ана шу нур билан мунаввардир. Нуру шуурсиз совуқ гўзаллик эса ҳеч нарсага қодир эмас.

Латофат ПОЗИЛОВА,
Тошкент Муаллимлар олий илмгоҳи толибаси.

бу олам бир сурат. хона

Хаёт давом этади.

Умида АХМЕДОВА — Бутуниттифоқ кинематография олий илмгоҳини битирган. Ўзбекистон илмий-оммабоп ва ҳужжатли фильмлар киностудиясида тасвирчи (кинооператор).

Ғалабанинг 40 йиллиги шарафига ўтказилган кўргазмада Бутуниттифоқ Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмасининг кумуш нишонига сазовор бўлган.

Қишлоқ манзаралари.

Паркентлик полвон.

Соқин гўша.

Мўйсафид.

Водиллик халқ масхарабози.

СИНГИЛЖОНЛАР

Мақоламизнинг ушбу қисми қизларимизга тегишли бўлганлиги боис йигитларнинг эркаклик гурури бу жумлаларга кўз югуртишига тўсқинлик қилса керак, деган фикрдамиз.

Жинсий балоғат — инсон ҳаётида унинг гуллаб-яшнашидан далолат берувчи давр ҳисобланиб, у йигитларга қараганда қизларда 2—3 йил олдин бошланади. Бу даврда жинсий безлар ривожланиб бориши натижасида, ҳар бир жинс учун характерли бўлган иккиламчи жинсий белгилар пайдо бўла бошлайди.

Юқорида таъкидлаганимиздек, оналар қизлар расида бўлиш даврига етишиданок уларга (анчагина) жинслар бобида етарли маълумот берган бўлиши керак. Мисол учун ҳайз кўриш даврида киши ўзини қандай тутиши кераклигини, айниқса жинсий аъзо гигиенасига риоя қилиш тўғрисида она кечиктирмай қизи билан суҳбатлашиши лозим.

Балоғат ёшига етган қизларда тос анча йўғонлашади, қов, қўлтиқ туклари пайдо бўлади, сут безлари катталашади, ҳайз кўриш жараёни бошланади. Бу давр кўпгина ҳолатларга алоҳида аҳамият бериш зарурлигини талаб этади.

«Еш куч» муҳарририятига хат йўллаган самарқандлик синглимиз К. А. мактубидан кўчирма: «Қайта қуриш бошланганлигига қарамай, баъзи соҳаларда ҳанузгача унинг таъсири сезилмапти. Мисол учун биз қизларга мослаб ёзилган илмий-оммабоп тиббий қўлланмаларни деярли топиб бўлмайдим. Шу сабабли, аксарият ёшлар организида бўладиган физиологик ўзгаришлар моҳиятига тушунишмайди. Менинг Н. исмли дугонам дастлаб ҳайз кўрганда, номусини сабабсиз бузилган ҳисоблаб, ўзини ўлдиршига уринган эди...»

Бундай мазмундаги қатор мактубларга асосланган ҳолда, ҳайз кўриш жараёни ҳақида қисқача тўхталмоқчимиз. Ҳайз кўриш (лотинча — menstruus — ҳар ойда) аёл киши бачадонидан ҳар ойда қон ажралиб чиқиши бўлиб, у 50—55 ёшгача

давом этади. Одатда, бу жараён 13—14 ёшда бошланиб, аммо эрта расида бўлганларда 9—10 ёшдан, кечкиларда эса 16—17 ёшдан ҳам бошланиши мумкин. Бу жараёнда бачадон насл уругини қабул қилишга тайёрланиб, у ҳомиладорликда ва эмизикли бола бўлганда тўхтабди. Ҳайз кўриш даврида гигиеник муолажалар батафсил бажарилиши лозим. Қинни чайиш, ваннада ювиши бу пайтда мумкин эмас, аммо ост камида 2—3 марта ювилиб туриши зарур. Бу даврда ички кийимларни тез-тез алмаштириб туриш, душда илиқ сувда ювиши, хуллас, жуда озода юриш керак. Аччиқ овқатлар ейиш, ичкилик ичиш тавсия қилинмайди, чўмилиш, оғир меҳнатлардан тийилиш лозим. Ҳайз кўриш жараёни бузилган ҳолларда албатта мутахасссларга мурожаат қилиш лозим. Одатда, ҳайз ҳар 21-28-35 кунда такрорланиб, унинг бу муддатдан эртароқ ёки кечроқ бошланиши организмда бирон ўзгариш бўлганлигидан дарак беради. Ҳайзнинг давом этиш муддати уч-беш кун бўлиб, камдан-кам ҳолларда бир-икки кун ёки ҳафтагача чўзилади. Шу даврда, баъзан эса бу жараён бошланишидан олдинроқ, баъзи аёллар сержаҳл ва йиғлоқи бўлиб қоладилар, қориннинг пастки қисми оғрийд. Жисмонан соғлом аёлларда бу аломатлар унчалик сезилмайди. Агар оғрик қаттиқ бўлса ва қон кўп кетса, албатта мутахасссларга мурожаат қилиш лозим. Агар аёл юқорида айтилган гигиеник муолажаларни бажармаса, ҳар хил яллиғланиш касалликларига чалиниши мумкин. Совуқ фаслларда аёлнинг оёқлари ҳамда қорин пастки совуқотиши ҳам жинсий аъзоларнинг яллиғланишига олиб келиши мумкин. Шунинг учун ҳам қишда енгил кийиниб юриш, юпқа лозимлар кийиш асло мумкин эмас. Юқорида қисқача тўхталиб ўтилган гигиеник муолажалар аёлларимиз томонидан бекаму кўст бажарилса, улар албатта соғлом бўладилар.

лидир. Баъзилар онанизмни ўта зарарли деб биланса, бошқалар унга бепарво қарайдилар. Бу иккала нуқтаи назарни ҳам тўғри деб бўлмайди.

Эркатойлик, бекорчилик, ҳаёсиз лавҳалар кўриш, ўта тор кийимлар ёки баданнинг ифлослиги туфайли жинсий аъзонинг қичиши онанизмга мойиллик туғдиради. Кичик ёшдаги болалар жинсий аъзоларини орқа тешик яқинида яшайдиган гижжалар қичитиши ҳам шулар жумласидандир. Ушбу ўринда, кўпчилигимиз аҳамият бермайдиган бир қилигимиз ҳақида тўхталмоқчимиз. Одатда, биз ўзбеклар кичик ёшдаги болаларга «новсийнингдан бер» дея жинсий аъзосига қўл текказиб эркалаймиз. Биз бу қилигимиз натижасида болада кейинчалик жинсий аъзони ушлайвериш одат бўлиб қолиши мумкинлигини, бу эса онанизмга мойиллик туғдиришини ўйлаб ҳам кўрмаймиз.

Тиббиётда онанизмнинг икки тури тафовут қилинади: биринчи тури — руҳий онанизм бўлиб, жинсий эҳтиёж ҳар хил нарсаларни кўз олдига келтириб, ҳаёл суриш натижасида амалга оширилади. Иккинчи турида эса жинсий аъзолар механик тарзда қитикланиб, ҳирс қондирилади. Бу ҳолат ёшларда балоғат давридан то турмуш қургунга қадар жинсий фаоллигига қараб ҳафтада бир ёки икки-уч ҳафтада бир мартаба давом этиб, кўпинча турмуш қурганларидан сўнг буткул йўқолиб кетади. Лекин айрим продаси мустаҳкам бўлмаган шахсларда бу ҳолат одат тусига кириб қолиши мумкин. Ваъзи кимсалар эса бу одатни уйлангандан сўнг ҳам ташлай олмайдилар. Бу беморлардаги ҳолат тиббиётда онанизмнинг психопатологик тури деб аталади. Бундай беморларда ҳар хил руҳий ўзгаришлар рўй бериб, орқа миёда жойлашган жинсий марказлар иш фаолияти бузилади, натижада жинсий ожизликнинг орқа миёда тури вужудга келади. Бундан ташқари онанизм билан тез-тез шуғулланиш ички жинсий аъзолар уруғ дўмбоқчаси ҳамда простата безида қон диланишига, охир-оқибатда эса бу аъзоларнинг яллиғланишига олиб келиши мумкин. Шунингдек, онанизм нормал физиологик лаззат бермаганлиги учун, асаб системасига ҳам салбий таъсир кўрсатади. Жинсий олатга ҳадеб тегавериш натижасида, бу нарсани жинсий функциялар тақомилга етишидан олдин баъзан одат бўлиб қолади. Қониқининг бу турида асаб системасига юкланадиган вазифа нормал жинсий алоқадагидан бошқача бўлади, чунки айни ҳолда кўриш, сезиш, ҳидлаш каби табиий кўзгатувчилар тинч туради. Биз юқорида таъкидлаган онанизмнинг салбий оқибатлари камдан-кам ҳоллардагина вужудга келади. Афсуски, онанизм ҳақида фикр юритилган баъзи илмий-оммабоп китобларда унинг асоратлари ўта бўрттириб кўрсатилган. Натижада бу иш билан ёшлигида камдан-кам шуғулланган кўп-лаб кимсалар, ўзларини жинсий ожизлар қаторига қўшиб қўйиб касалхонама-касалхона сарсон бўлишмоқда. У тажрибамиздан ҳаётини бир мисол: бизга мурожаат қилган К. исмли киши онанизмнинг зарарли оқибатлари ҳақида бир мақолада ўқиган. Таъсирчан К. ёшлигида онанизм билан шуғулланганлиги учун менда ҳам иллат бор, мен ҳеч қачон оила қура олмаيمان, деган қарорга келган. Узоқ иккиланишдан сўнг ҳанузгача уйланмаган 33 ёшли К. тиббий ёрдам сўраб мурожаат қилди. Утказилган текшириш унинг бутунлай соғлом эканлигини, гумонлари асоссизлигини кўрсатди. У билан батафсил суҳбат қилингандан сўнг К. тинчланди. Хавотирликдан ва ўзига ишончсизликдан қутулди. К. ҳозир уйланган, фарзандлари бор...

Хулоса қилиб шуни айтишимиз мумкинки, онанизм билан ахён-ахёнда шуғулланиш ҳеч қандай жинсий хасталикка олиб келмайди. Бироқ бу бачкана машғулотга одатланмасликни маслаҳат берамиз.

Неъмат ХУДОИБЕРДИЕВ,
тиббиёт фанлари доктори,
Ўктам ҚУЧҚОРОВ,
шифокор.

УКАЖОНЛАР!

Қизларимизда латофат, ибо, ҳаё каби фазилатлар мужассамлашгани учун ҳам мақоламизнинг йигитларга бағишланган қисмини ўқимасликларига ишончимиз комил.

Ўғил болалар балоғат ёшига етган даврда уларнинг товуши раста бўлади, елкалари кенгайиб, бадан ва юзларида туклар пайдо бўлади, булғаниш ҳоллари бошланади.

Бу давр бошланмасдан олдинроқ барча оталар ўғилларига эҳтилом бўлиб қолганда кўрқмаслик кераклигини, у касаллик эмаслигини, балки ҳар бир соғлом ўсмирда содир бўлиши мумкин эканлигини тушунтирган бўлиши лозим. Ўғил болалар ҳам жинсий аъзоларини тоза тутиши шарт.

Ўсмирлар орасида уйқуда беихтиёр булғаниб қолишга — поллюзияга оид шикоятлар кенг тарқалган. Поллюзия 13—16 ёшли ўсмирларда жинсий балоғатга етиш натижасида бошланади. Булғаниш орасидаги танафус ўн кундан икки ойгача фарқ қилиниб, у нормал физиологик ҳодиса ҳисобланади. Унинг тез-тез такрорланиши асабий-руҳий бекорорликка боғлиқ. Жинсий майл тахминан 16—17 ёшларга келиб ўта кучаяди. Шу сабабли, бу ёшдаги аксарият ўсмирлар ўз хоҳишини бошқа йўллар билан қондиришга уринишади. Шулар жумласидан, онанизм ҳам ўз ҳирсий хоҳишини жинсий алоқасиз қондирмоқ усу-

Рассом Муроджон УНГАРОВ

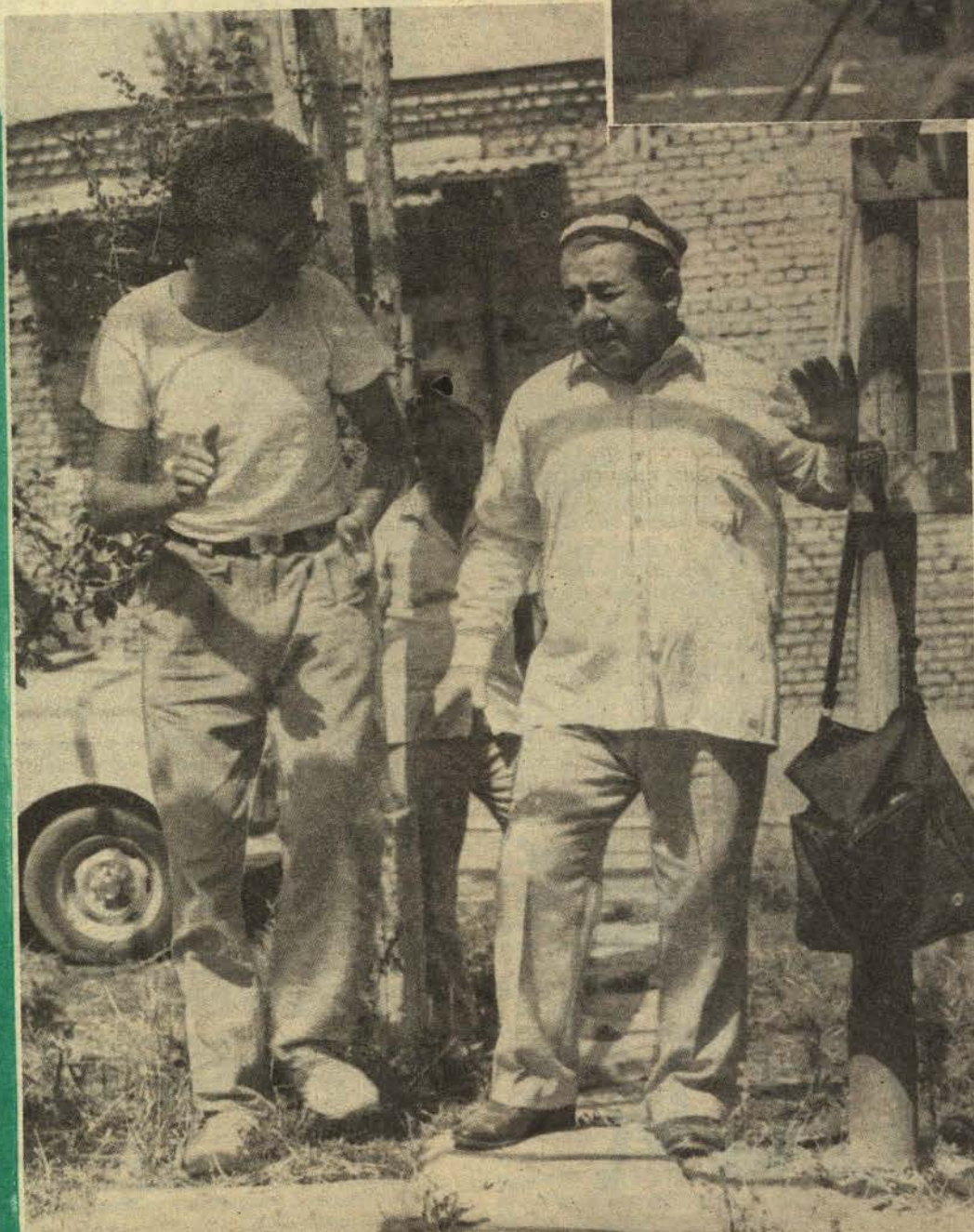
«ЭЗГУЛИКНИ

АФЗАЛ КУРАМАН»

Одатда бирор бадний ёки телевизион фильм томоша қилсак, унинг қандай ишлангани, лавҳалар ҳаётлиги, қизиқарлилиги устида мулоҳаза юртамиз, баҳслашамиз. Гоҳ фильм яратувчиларининг маҳоратига қойил қолсак, гоҳида улардан норози бўламиз. Бу албатта «Ўзбекфильм» маҳсулотларига ҳам тегишли. Бироқ фильмнинг юксак савияда эмаслигига доим ҳам уни яратувчи ижодкор маҳоратсизлиги сабаб бўлавермас экан. Қуйида жамоатчи муҳбиримиз Эркин АБДУРАҲМОНОВнинг таниқли режиссёр Жаҳонгир ҚОСИМОВ билан қилган мусоҳабаси ана шу мавзуда.

— Жаҳонгир ака, бугун сиз билан кино санъати, катта-кичик мунозараларга сабаб бўлган ва бўлаётган ижодингиз хусусида суҳбатлашиш ниятида эдик. Кино санъати соҳасида режиссёрнинг масъулияти бош мезон. Шубҳасиз, бу инсоннинг қобилияти билан ўлчанади...

Режиссёрнинг асосий масъулияти томошабин олдидаги бурч. Агар журнал ўқувчилар учун яратилса, режиссёр томошабин учун меҳнат қилади. Ҳар қандай фильм, қанчалик мукамал бўлмасин, агар томошабинга ёқмаса, у ўзини оқламайди. Грузия театрининг йирик намоён-даси ҳисобланган Роберт Струа, «Мен санъаткорнинг ҳаётлигидаги машурлигини тан оламан», деган эди. Менинг ҳам фикрим шундай. «Мени ҳозир тушунишмайди, 30—40 йил ўтгач, асарим ўзининг ҳақиқий баҳосини олади», деганларни эса тушунолмайман. Гарчи, Тарковскийнинг ижоди унинг ўлимидан кейин умумиттифоқ миқёсида тарқалиб танилган бўлса-да, у аввал ҳам кино мутахассислари даврасида буюк санъаткор деб ҳисобланарди.

— Сиз яратган «Чангак», «Яраланган қуш ҳамон учмоқда» видеофильмлари томошабинлар эътиборидан четда қолмади, катта-кичик мунозараларга сабаб бўлди. Лекин улардан томошабин олган таассуротлар хилма-хилдир. Кимдир юқодингизда янгиликни ҳис этиб хайрихоҳлик билдирса, кимдир видеофильм постановкаси суст амалга оширилган, деган хулосага келди...

Чангак» томошабинбоп фильм эди. Унда киморда пул ютқазган кишининг тақдири ва умуман детективга яқинроқ, кишиларни ўзига жалб қиладиган мавзу ёритилганди. Иккинчи фильмда эса биз эътиборни кўпроқ воқеаларга эмас, балки инсоннинг ички дунёсига, руҳий ҳолатига қаратганмиз. Фильм мушоҳада тарзида қурилган. Еш болани синчиклаб кузатсангиз, унинг ҳамма нарсага эътибор билан қарашини сезасиз. Агар боланинг ички дунёсига кира олиш мумкин бўлганда, биз бу дунёнинг қанчалик бой эканлигига гувоҳ бўлардик. Тўғри, фильм бир хил қабул қилиниши мумкин ҳам эмасди, биз бошқача фикрларни ҳам эшитдик, лекин бари-бир ўз фикримизда қоламиз. Сабаби — ҳаётни қандай ҳис этсак, шундай тасвирлашга интиланмиз.

— Ижодингизда бевосита Феллини, Антониони ёки Тарковский яратган фильмлар таъсири сезилади. Айримлар бунни тақлид деб айтишмоқда.

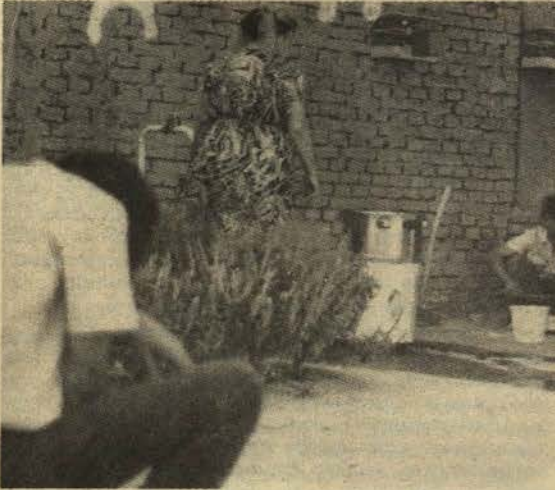
Станиславский тақлидни ҳам санъат деб атаган. Агар шундай улкан санъаткорга тақлид қиладиган бўлсак ва бу тақлид ўринли чиқса—бу ҳам санъат. Лекин тақлид қилиш ниятидан йироқман ва умуман, ўзбек томошабини италиялик Феллинининг кино тилини қабул қилмаслиги мумкин. Яхши санъат асари умуминсонийдир. Америка киноси энг демократик кино, деб аталиши

ҳам бежиз эмас. Эҳтимол ҳозир видеога қизиқишнинг кучайиши ҳам шу сабабдандир.

Менимча ҳар қайси соҳада, хоҳ бу адабиёт бўлсин, хоҳ журналистика, киши доимо соҳанинг энг улкан ва моҳир усталарига интилади. Жаҳон кино санъатининг маркази Америка, Италия, Франция мамлакатларида. Биз хоҳлаймизми, хоҳламаймизми бу — ҳақиқат. Лекин бу миллий кинони четга суриб, чет эл кино усталарига эргашишимиз керак, дегани эмас. Масалан мен яқинда суратга олган «Шўрпешоналар» фильми ҳам қайсидир жиҳатлари билан устозим Шухрат Аббосовнинг «Маҳаллада дув-дув гап» фильмига тақлиддек туюлади. Лекин биз чет эл кино санъаткорларидан ҳам, устозларимиздан ҳам кўчирмақшликни эмас, балки асарни қандай яратишни ўрганмоғимиз керак.

— Чет эл санъатининг моҳир усталарига интилиш нафақат кинода, шунингдек санъатнинг барча соҳаларида ҳам айнаи авж олган. Лекин бизнинг мннг йиллик адабий меросимиз ижодкорлар учун ниҳоятда бой хазинадир ва бу ҳолат адабиётимиз ривожига ўз хиссасини қўшмоқда.

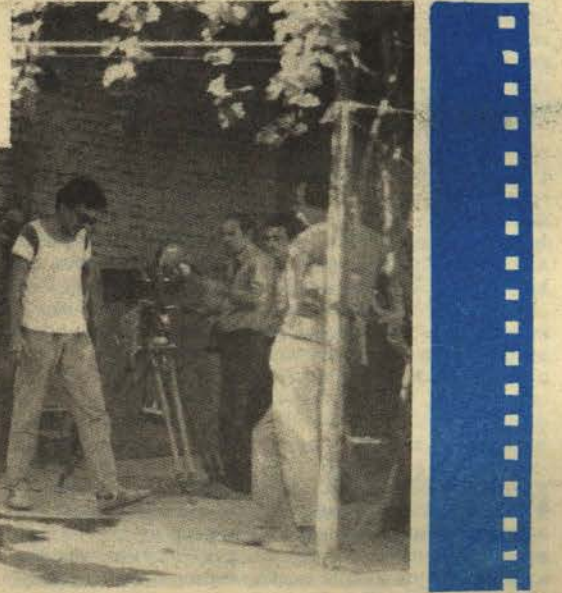
Мерос деган тушунча ёш киносанъаткор ижодида ҳам маълум қадриятга эгами, сиз ўз ижодингизда мерос таъсирини сезасизми?

адибларга катта ишонч боғламоқдаман. Баъзида ҳайрон қоламан, миллатнинг шунча бой мероси бўла туриб унинг санъати шу даражада қашшоқ. Навоий, Бобур, Увайсий, Нодира, Муқимий, Фурқат ва яна бир қанча йирик классикларга эга бўлган ўзбек санъати нега классикага айланган фильмларга эга эмас!

— Ўзбек миллий киносининг келажагини сиз қандай тасаввур қиласиз? «Ўзбекфильм» студиясидаги яратилган ижодий шароит юқори савиядаги бадий фильмлар яратишга имконият берадими?

Ўзбек миллий кино санъатининг келажигига хавотир билан қарайман. Негаки ҳозирги кунда ўзбек маданияти олдида иккита улкан муаммо турибди. Биринчиси — миллий қадриятларимизни тиклаш ва уларнинг раванқини таъминлаш масаласи бўлса, иккинчи муаммо — бозор иқтисодиётига ўтиш заруриятидир. Агар биз

аввалроқ миллий қадриятимиз ҳақида қайғурганимизда эди, ҳозир бозор иқтисодиётига ўтишимиз энгилроқ кечарди. Бир томондан, яратилаётган фильмлар сердаромад бўлсин, деб ҳаракат қилинса, иккинчи томондан, миллий бўлсин, деган талаб қўйилмоқда. Бу вазиятда кўпгина студиялар, шу жумладан «Ўзбекфильм» ҳам қийин шароитни бошидан кечирмоқда. Фильмлар асосан даромад келтириш учун яратилмоқда. «Бўрилар», «XX аср динозаврлари» ва бошқа бир қанча фильмлар фақат бозор учун чиқарилмоқда. Афсуски, буларнинг бирортаси миллий кино санъати учун ҳеч нарса бермайди, аксинча зиён еткази.

Мен ҳаётим, ҳаққоний ва қолаверса, самимий кино санъатини афзал кўраман.

Ҳозир «Ўзбекфильм» студиясида «Ватан», «Юлдуз», «Инсон» каби янги ижодий уюшмалар иш олиб боришмоқда ва бу шароит кино санъатининг ривожига ўз хиссасини қўшади, деб ўйлайман. Мэлс Афзалов ва Рихсивой Муҳаммаджонов раҳбарлигидаги «Ватан» студиясининг Низомиди айнан миллий кино санъатини ривожлантириш вазифалари акс эттирилган. Бу албатта кишини қувонтиради.

— Бозор шароитида яратилаётган фильмлар ўзини моддий жиҳатдан оқлайдими?

Жумҳуриятимизнинг ўзида йигирма миллион аҳоли яшайди. Шу аҳолининг ярми ўша биз яратган фильмини кўрса, шундагина даромад ҳақида гапиришимиз мумкин. Афсуски, «Келинлар кўзғолони» ёки «Темир хотин»дан бошқа фильмларимиз моддий жиҳатдан ўзини оқламапти.

Яқинда уч-тўрт фильми Одессадаги кино бозорида қатнашди, лекин бирорта фильми сота олмадик. Урта Осиё жумҳуриятлари эҳтимол, баъзи фильмларимизни харид қилишар, лекин иттифоқимизнинг бошқа ҳудудлари биз яратган фильмларга эътибор қаратмапти. Аслида кино санъати дунёда энг катта даромад келтирадиган соҳа ҳисобланади, афсуски бизда ҳали бундай шароит яратилганича йўқ.

Михаил Ромм ўз шоғирдларига доимо Толстой, Достоевский, Пушкин, Лермонтов асарлари билан танишишни тавсия этаркан. Бизнинг биринчи ўзбек кино усталари ҳам дастлаб классик меросимизга мурожаат этишган. Масалан, «Тоҳир ва Зухра» фильмини эсланг.

Умуман, яхши адабиёт намунаси кино санъати учун катта манба бўла олади. Кинорежиссёрни ҳатто тасвирий санъат намуналари, масалан Беҳзоднинг миниатюралари ҳам фильм яратишга ундаши мумкин.

— Режиссёр юқори савиядаги фильм яратмоғи учун қандай талабларни бажармоғи керак бўлади, деб ўйлайсиз?

Биринчидан атроф-муҳитни реалистик тасвирлаш ва кино санъатидаги барча ёрдамчи воситалардан тўлиқ фойдаланиш. Иккинчи талаб эса актёрлик маҳоратига тегишли. Менинг яна бир мақсадим — яхши ўзбек носирларини излаб топиш. Бизнинг кино санъатимиз миллий бўлиши ва ўзбек ёзувчиларининг асарларини экранлаштириши лозим. Бундай носирлар аввал ҳам бўлган, ҳозир ҳам мавжуд. Х. Султонов, Э. Аъзамов, Ш. Холмирзаев ва яна адабиётга энди қадам қўйиб келаётган бир қанча

Ёш хонанда —
ШУХРАТ АБДУЛЛАЕВ

Гарчи шифокор оиласида дунёга келган бўлса-да, санъатни жону дилидан қадрлайди. Санъатга меҳр, уни севиб ардоқлаш Шухратжонни Фарғона мусиқа билим юртига етаклади. Тугатгач Фарғона вилояти Ленинград ноҳиясидаги болалар

мусиқа мактабига ишга қабул қилинди. Уқувчилар билан ишлаш, уларга мусиқа санъатида сабоқ бериш хонандага илҳом бағишлар, ўз устида жиддий иш олиб бориб янги-янги қўшиқлар яратишга ундарди. Ҳам замонавий, ҳам миллий классик қўшиқларни ўрганишда устози — Ўзбекистон халқ артисти Таваккал Қодировнинг хизмати бор, албатта. Хонанданинг «Камолот» кўрик-танловида иштирок этиши ҳам тинимсиз изланишларининг самарасидир.

Ҳар бир инсоннинг дилига тугиб қўйган орзуси, режаси бўлганидек, хонанданинг ҳам орзуси мўл. Мазмунли ва жозибали қўшиқлар яратиш, мухлислар меҳрини қозонишдир. Нима ҳам дердик, бу йўлда хонандага куч-қувват тилаб, орзуларингиз амалга ошин деймиз!

дан ёзган аризонгиз бўйича 1990 йил 12 октябрь куни гр-н Мирзоалимов Абдували устидан Ўзбекистон Жўнинг 112-моддаси «А» банди билан жиноят иши кўзгатирилган бўлиб, олиб борилган тергов ҳаракатлари натижасида гр-н Мирзоалимов Абдувалининг айбдорлиги ўз тасдиғини топмагани учун Ўзбекистон Жўнинг 5-модда 2-қисми билан ҳаракатдан ётқизилди».

Яқинда 1991 йил 4 февралда ички ишлар вазири қабулхонасига 6 фарзандим билан борган эдим. Шу бугундан эътиборан 3 киши командировкага боради, текширади деб қўйганимни пуч ёнғоққа тўлдирди юборишди. Мен ҳимоя, ҳақиқат излаб орган ходимларига бориб, мана шу ҳолга тушиб 6 нафар фарзандим етим бўлиб, онамининг эшигида сарсон бўлдим. Ҳақиқат эгилади, синмайди деб айтишар эди. Йўқ, ҳақиқат синди, вайрон бўлди — мен бунга тўла ишонч ҳосил қилдим.

Тожиҳон ТОШМАТОВА.

Илтимос, хатимни қайта юборманг, кўришмайди, сизларни ҳам иккинчи бор алдашади.

ТАҲРИРИЯТДАН: Тожиҳон Тошматованинг аччиқ қисмати кишини ўйлантириб қўяди. Наҳотки, Учқўрғон туманида оқни оққа, қорани қорага ажратадиган одам топилмаса. Бир одамнинг гапи билан мунис бир аёлниги номи қорага чиқиб кетаверадими, ахир. Биз туман хотин-қизлар кенгаши, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари раҳбарларидан мазкур хат юзасидан муфассал жавоб кутамиз. Келгусида эса бу мавзуга албатта яна қайтамиз.

Қотилга жазо борми?

Ҳурматли «Еш куч»! Менга ёрдам беринг, тўрт фарзанднинг онасиман, турмуш ўртоғим Абдураҳмат Сафаров педагог эди. У ўтган йили 18 сентябрда бахтсиз ҳодисага дучор бўлиб 33 ёшида оламдан кўз юмди. Бунга шофёр Шаробиддин Абдуллаев сабабчи бўлди. У машинасини маст ҳолатда тез ҳайдаб авария содир қилди. Лекин қилғиликни қилиб қўйиб, ҳанузгача жазосини олгани йўқ. Унинг болалари ота меҳрига муҳтож эмас, менинг болаларим эса дадам қачон келади, деб юрак-бағримни эзади. Қотил ўз жазосини олади-ми?

Тўхтаҳон САФАРОВА,
Наманган вилояти Норин тумани
Марғизал қишлоқ шўроси Тошқин участкаси.

Ўн саккиз ойдан буён сарсонмиз

Ҳурматли Худойберди Тўхтабоев, мен сизга ариза билан мурожаат этмоқдаман, ҳақиқат юзага чиқмагунча сизга мурожаат этавераман. Нима қилай, ёш аёл бўлсам, 3 та ёш болаларим бор. Қаерга ёсам текширмасдан бир-бирига буюришади ва жўнатишади, натижада аризам текширувсиз қолаверади. Сизга ёзишимдан мақсад ва сабаб шуки, менинг турмуш ўртоғим Сапар Улуғовни тўхтамадан халос қилишда ёрдам берсангиз. Воқеа бундай бўлган эди. Улуғов тушлик қилиш учун ўз уйига келганда ортидан терговчи Ҳамидов ва Қаҳҳоров бир халис одам билан кириб, ундан бошқа ҳеч ким йўқлигини билгач, ўзлари билан бирга келган халис чикариб юборишади. Улуғов уй ҳужжатларини топиб кўрсатаётганда терговчи Ҳамидов

Улуғовни гапга солиб туради, иккинчи терговчи — Қаҳҳоров бир ўзи иккинчи хонага кириб тинтув ўтказиши ва ўзлари олиб келган порошокда ишланган 400 сўм пулни катта хонага ташлаб чиқиб, кўчага қўйиб келган халис одамни чақиради, Қаҳҳоров ташлаб чиққан пулни олиб, турмуш ўртоғимни қамоққа олишади. Мана, 18 ойдан буён у қамоқда. Шу 18 ой ичида 6 марта суд бўлиб ўтди. Судларда Улуғовга нисбатан уюштирилган тўхмат, терговчилар — Қаҳҳоров, Ҳамидовлар найранглари, қонунбузарликлари билиниб қолди. Ҳозирги кунда тўхмат билан очилган жиноят иш яна терговга юборишди, қачонгача тўхмат билан одамларни қийнашади?

Мана, 3 болам билан 18 ойдан буён 80 сўм ойлигим билан азоб-уқубатда яшамокдаман. Сизлардан илтимос, шу Улуғовга нисбатан очилган жиноят ишини яхшилаб кўриб чиқишда менга кўмаклашишларингизни сўрайман.

Қ. СУЛАЙМОНОВА,
Бухоро вилояти Навоий шаҳри
Энергетиклар кўчаси, 10-уй.

Ҳукмдан норозиман

Мен Бағдод тумани Москва давлат хўжалигига қарашли ошхона ва буфетда 1987 йилдан бошлаб бош ошпаз бўлиб ишладим. Ҳисоб-китоб ишларини ёзиб беришни хўжалик бухгалтери Шарофиддин Комиловдан илтимос қилар эдим. 1987 йилга биринчи ҳисобот ёзишимизда умумий овқатланиш бухгалтери Ф. Жўраев биздан касса ордерларини ҳисоботга қўшиб топширишимни талаб қилди. Мен ҳар доим топшириб юравердим. 1987 йил 24 апрелда ҳужжатли тафтиш бўлиб ўтди, 10 сўм 10 тиғин камомад чиқди, тўладим. 1987 йил декабрдаги тафтишда камомад бўлмади. Шу ойлар ичида меҳмонларга қилинган харажатлар кўпайиб қолган эди. Бош бухгалтер йил бошида қарор йўли билан харажатга чиқариб юборамиз деб ваъда берди, лекин чиқариб бермади. Менинг ҳисоботимни тузиб берадиган бухгалтер илгари менинг ўрнимда бош ошпаз эди. Унинг бош бухгалтер билан алоқаси яхши эди. Мен бош бухгалтер билан чиқиша олмадим. Минерал сув ва пиво олиб келиш учун ишонч қозони олганимда пиво ёзилган жойини ўчириб қўйди. Мен бўш шишаларни машинага ортиб турсам совхоз парткоми ва гидротехник келиб ишонч қозонини кўришди. Нима учун пивони ўчирди деб сўрашди ва фонд бўлса олиб келишни буюрди. Пиво ҳам олиб келдим. Келишим билан бошбух ҳузурга қақирди ва нима учун пиво олиб келганимни сўради. Бўлган гапларни айтдим. Шунда у энди ишонч қозонини парткомдан олсам деб буфетни муҳрлаб қўйишни буюрди. Буфет 5 кун муҳрда турди. Мен очини талаб қилиб кирсам, ёмон сўзлар билан сўкиб идорани бўшатишимни талаб қилди. Чидаб туrolмадим. Мен ҳам ҳақорат қилдим... Мен жанжалнинг сабабини билиб олдим. Ҳар гал ишонч қозони олганимда бошбухга 50 сўм беришим керак экан. 1988 йил июль ойида ҳужжатли ревизия ўтди. Ревизияни Назорат тафтиш бошқармасининг (КРУ) тафтишчиси Қўчқоров олиб борди, 24 сўм камомад чиқди, тўлаб қўйдим ва меҳнат отпускасига ариза бердим, лекин мени чақиритиб бошбух ҳузурга киришимни сўрашди. Бошбух менга, сизда 2528 сўм камомад бор, тўлаб қўйинг деди. Мен бош тортдим, чунки тафтишда менга камомад чиқмаган эди. Бошбух прокурорга ёзиб беришни айтди ва ёзиб берди. Прокурор тўлашни талаб қилди. Мен тафтишдан яхши чиққанам ва бошқа мол олганимни ва шунча пулим йўқлигини айтдим. Улар ўзларинг келишиб

МЕНГА СЎЗ БЕРИНГ

олинглар бўлмаса деди. Бошбух сенинг ақлингни киргизиб қўймаган, деб дўқ қилди. Туман прокуратураси томонидан тергов бошланди. Тафтиш якунида ҳеч қандай камомад топиша олмади. Менинг ишлашимга йўл қўйишмагани учун оилам моддий томондан қийин аҳволга тушиб қолганлигини туман прокуратурасига айтиб балога қолдим. Сени тергов қилишимиз учун сенга пул тўлашимиз керак эдим, деб сўкиб берди ва қайта тергов бошланди. Менсиз тафтиш бошлаб юборишди, тўрт марта тафтиш қилишди ва ниҳоят камомад топишиб мени қўл қўйишга чақиритди. 6018 сўм камомад топишибди. Ўзбекистон ССЖ ЖК 17-моддасининг 3-қисми, 149-моддасининг 2-қисми билан айлаб судга оширишди. Бағдод тумани халқ суди айбномага қўшилмади, жиноий ишни қайта терговга юборди. Риштон тумани халқ суди ҳам айбномага қўшилмади, ишни қайта терговга юборди. Туманимиз прокурори мени чақиритиб ҳеч қандай тергов қилмай ва оқловчи отпусқада бўлишига қарамай турмага ташлади. Менинг ишимни Олтиариқ тумани халқ суди 1989 йил 16 октябрда очиқ суд мажлисида кўрди. Суд адолат билан иш кўрмади, гувоҳлар айтган гапларга эътибор қилмади. Бош бухгалтер менинг қарзимни 6883 сўм, ёрдамчи бухгалтер эса 2511 сўм, тафтишчи 6011 сўм деб айтдилар. Бошбух Абдуллаевнинг ҳисоботларига қарамай қўл қўйиб юборганман, ҳисоботга кўп ёзиб, кассага пулни ҳар ойда кам топширган экан, деб жавоб берди. Ахир мен салкам 2 йил ишладим. Ҳар ойда ҳисобот топшираман, ҳисоблаш бухгалтерларидан топшириш учун квитанция ёздириб оламан, шу квитанция орқали пулни кассага топшираман-ку? Нима учун ҳисоблаш бухгалтеридан топширган пулларимнинг номерлари бору, кассада эса йўқ? Ҳисоботга ёзилган суммалар ўрнида турибди-ку? Хўп, мен топширмадим, деб айталик, майли, бир ойлик ҳисоботда билмай қолган бўлсин, квартал ҳисоботида ҳам билинмайдими? Қолаверса, ҳисоблаш бухгалтерини билан кассага топширилган пул квитанцияларининг номерини солиштириб ойда отчёт ёзишади-ку? Мен топширган ҳисобот наҳотки ҳар ойда сохта бўлган бўлса? Пулни кўп ёзиб, кассага оз топширсам. Тафтишларда ҳам чиқмаса?! Бош кассир мен барча жавобгар шахслардан пул қабул қиламан, квитанцияларни тўғрилашмаган, регистрационий ойнанинг охирида қиламан ҳисобот ёзишда, деб жавоб берди. Бундан чиқди кассир биз топширган квитанцияларни сейфда сақлар экан-да. КРУ тафтишчиси, мен хўжалик бўйича ҳужжатли тафтиш олиб бордим, ишнинг қўплиги сабабли Абдуллаевнинг ишини ўтказиб юборибман, деб жавоб берди. Ахир у текшириб 24 сўм камомад ёзди-ку? Текширмаган бўлса 24 сўм камомадни қаердан олишиб ёзди. Шу хўжалик ошпази, ҳисоботга кўп ёзиб кассага оз топширса ҳисоботни қабул қилмайди. Чунки бизнинг ҳисобот 5 та бухгалтернинг қўлидан ўтади, деб айтди. Олтиариқ халқ суди шуларни инобатга олмайди, мени 4 йил озодликдан маҳрум қилди. Шуниси ачинарлики, мени тафтиш қилиб шунча камомаднинг бор деса, ёки остаткдан кам деса ишонаман, улар эса ҳисоботга кўп ёзиб, кассага оз пул топширдинг деб айб қўйишлари ўринсиз, чунки ҳар топширган ҳисоботимга умумий овқатланиш бухгалтерини, бошбух, директор тўғри деб имзо чекишган. Фарғона вилоят судига шикоят юбордим, у ерда 3 йил мажбурий хизматга юборди. Ҳозир Астрахан шаҳрида хизмат қилиб юрибман.

Ҳурматли «Еш куч», мен ноҳақ судландим. Ишимни қайта кўриб, адолат тикланишига ёрдам беринглар.

Ш. АБДУЛЛАЕВ.

Мактабнинг эгаси борми?

Қорақалпоғистон МЖ Тўрткўл тумани Димитров номи жамоа хўжалигидаги бир гуруҳ ота-оналар бизга шикоят йўллашиб, унда болалари таълим олаётган Ҳамза номидаги мактабда ўқув-тарбиявий ишлари қониқарсиз аҳволда эканлигини далиллар асосида кўйиб баён қилишган эди. Шикоят Қорақалпоғистон МЖ халқ таълими вазирлигига юборилгач...

Директор ишдан бўшатилди

Қорақалпоғистон МЖ халқ таълими вазирлиги Тўрткўл тумани Димитров номи жамоа хўжалигида яшовчи бир гуруҳ ота-оналарнинг «Еш куч» ойнамасига юборган шикоят мактубини туман халқ таълими бўлими ҳамда туман партия кўмитаси билан ҳамкорликда текшириб чиқди.

Шикоятда келтирилган далиллар тасдиқланди. Мактабдаги ўқув-тарбиявий ишларда йўл қўйган камчиликлари учун директор ўз лавозимидан озод қилинди.

Ариза натижалари билан таништирилганда шикоятчилар текшириш якунидан қониқиб билдирдилар.

**Қорақалпоғистон Мухтор
Жумҳурияти халқ таълими
вазирининг муовини
С. КАЛБАЕВ.**

Завод ювиндисидан заҳарланяпмиз

деб ёзибди ўз шикоятда Самарқанд вилояти Челақ шаҳридаги «Колхозная» кўчасида истиқомат қилувчи маҳалла аҳли номидан Раъно Муродуллаева. Заводнинг ювинди сувлари ариққа оқизилаётгани, натижада аҳоли саломатлигига хавф туғилаётганлиги баён қилинган ушбу шикоят Самарқанд вилояти соғлиқни сақлаш бошқармасига юборилгач...

Чора-тадбирлар белгиланди

Самарқанд вилояти санитария-эпидемияга қарши кураш станцияси «Еш куч»га кўйидагиларни маълум қилади.

Шикоят хатда келтирилган далиллар тасдиқланди ва қуйидаги чора-тадбирлар белгиланди.

Ҳозирги вақтда ювинди сувларни ташиб чиқариш учун завод маъмурияти томонидан ювиндиларни ташувчи иккита машина ажратилди.

Пойариқ тумани санитария-эпидемияга қарши кураш станцияси томонидан завод маъмуриятига ювинди сувни ариққа қайта оқизмаслик ҳақида қатъий талабнома берилди ва доимий назорат ўрнатилди.

**Самарқанд вилояти
давлат Бош санитария
врачи
М. САЛОҲИДДИНОВ.**

«Хосиятнинг ўлимига ким сабабчи».

Навоийлик журналхонимиз А. Раҳимов шифокорларнинг айби билан турмуш ўртоғи бевақт вафот этганини бизга шикоят хати ор-

БИЗГА ЖАВОБ

қали маълум қилгач, юқоридаги сарлавҳа билан «Еш куч»нинг 1990 йил 12-сонида мухбиримиз С. Азларовнинг таққидий мақоласи эълон қилинган эди. Ўзбекистон ССЖ Соғлиқни сақлаш вазирлиги ушбу мақола юзасидан кўрилган чора-тадбирлари тўғрисида бизни хабардор этди.

Айбдор шифокорлар жазоланди

ЎзССЖ Соғлиқни сақлаш вазирлиги «Еш куч»нинг 1990 йил 12-сонида босилган «Хосиятнинг ўлимига ким сабабчи» мақоласида келтирилган далилларни текшириб чиқди.

Аниқланишича, бемор Х. Рустамова Навоий шаҳар шифохонасининг гинекология бўлимига «икки тарафлама сурункали аднекситнинг зўрайиши, бачадон бўғизининг яллиғланиши» ташҳиси билан ётқизилган. Мазкур ташҳис гинекология бўлимининг врачлари В. А. Ақонова томонидан тасдиқланди ва шунга биноан муолажа тайинланди. Кейинчалик... пункция ўтказилиб, қон томирига гемодез томизилгач, беморда аллергия реакция ривожлана бошлади. Гарчи унга тез барҳам берилган бўлса ҳам, лекин кейинчалик етарли назорат бўлмади ва оқибатда беморнинг аҳволи тез-тез ёмонлаша бошлади. Врачлар консилууми тузилиб, бир қатор чора-тадбирлар кўрилган бўлса-да, улар ўз самарасини бермай, бемор ўткир юрак-томир етишмовчилиги натижасида вафот этди.

Бу воқеа Бухоро вилоят Соғлиқни сақлаш бошқармаси аппаратида муҳокама этилди ва 14.02.91 йилдаги 32-сон буйруғига биноан айбдорлар жазоландилар:

Гинекология бўлимининг мудури Х. А. Ражабова малакали тиббий ёрдамни таъминлай олмаганлиги оқибатида бемор Х. Рустамова вафотига сабаб бўлганлиги муносабати билан лавозимидан бўшатилиб мутаассислиги бўйича маҳаллий врачликка ўтказилди. Навбатчи врач С. Дубинина — динамик равишда назорат олиб боришни таъминлай олмаганлиги учун ўз вазифасидан озод этилди. Навоий шаҳар шифохонасининг Бош врачлари лавозимини бажарувчи С. Сайниев назоратни сусайтиргани учун огоҳлантирилди. Навоий шаҳар ССВнинг мудури И. Р. Ғуломовга шаҳар шифохонасининг фаолиятидаги камчиликлар кўрсатиб берилди. Мудир ўринбосари Ю. Камолова ва бош гинеколог-акушер С. Файзиёева қисқа муддат ичида Навоий шаҳрига бориб шаҳарда ҳомиладор ва туғадиган аёлларга тиббий ёрдам хизматини тобора яхшилаш учун методик ва амалий ёрдам кўрсатиш топширилди.

ЎзССЖ Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан Бухоро вилоят соғлиқни сақлаш бўлимига материални тергов органларига юбориш тавсия этилди.

**ЎзССЖ Соғлиқни
сақлаш вазирлиги
оналик ва болаликни
муҳофаза қилиш Бош
Бошқармасининг
бошлиғи
П. Р. МЕНЛИҚУЛОВ.**

Мол ўғриларидан дод!

«Хурматли Қатортол, — деб ёзибди Навоий шаҳар Комсомольск посёлкасида яшовчи аҳоли номидан И. Ҳамроев, Н. Жумарев ва бошқалар (жами 18 имзо). Посёлкамизда бир неча йилдан буён қорамол ва қўйларни ўғирлаш одат тусига кириб қолди. Кейинги икки йил мобайнида 24 та сизир, 20 та қўй ўғирланди. Биз бу ҳақда ёзмаган ташкилотимиз қолмади. Аммо мол ўғирланиш ҳамон давом этмоқда. Бизнинг арз-додимизни эшитадиган инсон борми? Бизнинг Ҳотамтой ички ишлар бўлими ҳодимларининг жиловини тортадиган мард ташкилот борми ўзи? Учаскамиз инспектори ҳаммасини билади, лекин...

Хурматли «Еш куч»! Бизларга ҳам шу масала юзасидан ёрдам бер. Посёлкамизнинг барча аҳолиси номидан шунини ўғиниб сўраймиз...

Мол ўғрилари ушланяпти

Навоий шаҳар Комсомольск посёлкаси аҳолиси номидан «Еш куч»га йўлланган хат Бухоро вилояти ички ишлар бошқармаси томонидан кўриб чиқилди. Вилоят ички ишлар бошқармаси раҳбарияти арзнома муаллифлари билан учрашиб, мулоқотда бўлинди. Кўрилган чора-тадбирлар қуйидагича:

Посёлкада мол ўғрилагани учун кейинги бир ой мобайнида В. Ю. Полозов, С. Н. Брильковлар ушланиб халқ суди илтифатига топширилди. Мол ўғрилашда асосий бошлиқ бўлган, кўп жиноятларда қўли борлиги аниқланган Баҳодир Самадовни ушлаш чоралари кўрилиб, унга Бутуниттифоқ қидируви эълон қилинган.

Маҳалла назоратчиси, милиция капитани Ш. Бобоевни ўз ишига совуққонлик билан қарагани учун вазифасидан озод қилиш масаласини ички ишлар бошқармаси кўриб чиқмоқда. Оператив вакиллар Г. Чўлпиев ва С. Қўлдошев хизмат фаолиятидаги жиддий камчиликлари учун Навоий шаҳар ички ишлар бўлими «ўртоқлик суди» ҳужумига ҳавола этилди. Жиноятчиликнинг олдини олиш ва содир этилган жиноятларни очишдаги Навоий шаҳар ички ишлар бўлими фаолияти вилоят ички ишлар бошқармаси томонидан қаттиқ назорат остига олиниб, хизмат бурчига совуққонлик билан қараган ходимларга нисбатан кескин чоралар кўрилмоқда.

**Бухоро вилояти
ички ишлар бошқармаси
бошлиғининг ўринбосари
М. СОБИРОВ.**

Адолатсизлик...

Икки қишлоқ ўртасидаги жанжал туфайли мени ноҳақ ишдан бўшатишди, — деб ёзибди ўз арзида Сурхондарё вилояти Олтинсой туманининг собиқ халқ таълими бўлими мудури Алихон Фахриддинов.

Биз А. Фахриддиновнинг арзини ўқиб, унга нисбатан адолатсиз иш тутилганига амин бўлдик. Собиқ халқ таълими бўлими мудурининг шикоят мактуби ЎзССЖ Халқ таълими вазирлигига юборилгач...

ЙЎЛЛАЙДИЛАР

Шикоятчининг даъвоси қондирилди

Олтинсой тумани халқ таълими бўлимининг собиқ мудури А. Фахриддиновнинг «Еш куч»га йўллаган хати Ўзбекистон ССЖ Халқ таълими вазирлиги томонидан кўриб чиқилди. Текшириш жараёнида шу нарсга маълум бўлдики, А. Фахриддинов мудирлик лавозимидан бўшаганига даъво қилаётгани йўқ, аксинча унга бу лавозимдан тушгандан кейин ҳеч қандай иш таклиф қилинмаганлиги учун у ариза ёзишга мажбур бўлган.

Ҳозирги пайтда унга РайОНО инспектори лавозими таклиф қилинди. А. Фахриддинов бу таклифни қабул қилди ва бошқа ҳеч қандай даъвоси йўқлигини билдирди.

Ўзбекистон ССЖ Халқ таълими вазирининг ўринбосари М. ҚУРБОНОВ.

Етимлигим етмасмиди...

Мен, ота-онасиз бир қиз, келин аямлар қўлида ўқишни тугалладим. Лекин ўқишни тугатганимга мана 10 йил бўлибдики, ҳануз ўз ихтисослигим — боғча тарбиячиси бўйича тайинли иш тополмай сарсонман. Ҳолбуки дипломизлар ҳам боғчада ишлашапти. Қачонгача менга ўхшаган ота-онаси, суянчиғи йўқ бечоралар хор бўлади? Бирдан-бир умидим сендан, «Еш куч»! Ун йилдан буён ўз ўрнини тополмаётган, етимлик билан ўқиб, азоб чекаётган аёл кишига ҳам ёрдам беришингни илтимос қиламан, — деб ёзибди ўз арзида Андижон вилояти Пахтабод туманида яшовчи Соҳиба Болабоева.

Сен етим эмассан!..

Соҳиба, сенинг мактубингни олган заҳотимиз, ёрдам беришларини сўраб Андижон вилояти халқ таълими бошқармасига мурожаат қилдик. Мана, уларнинг жавоби:

«Андижон вилояти ижроия қўмитаси халқ таълими бошқармаси шунга маълум қиладики, С. Болабоеванинг «Еш куч»га ёзган аризаси вилоят халқ таълими бошқармаси бошлигининг муовини иштирокида аризада яшайдиган жойга бориб ўрганилди. Ариза-чига Пахтабод туманидаги 6-болалар боғчасидан иш берилди. С. Болабоева ариза натижаларидан қаноат ҳосил қилди.

Андижон вилояти ижроия қўмитаси халқ таълими бошқармаси бошлигининг ўринбосари Д. МУХТОРОВА.

Эътиборсиз қолаётган талаблар

«Хурматли «Еш куч»! — деб ёзади Қашқадарё вилояти Уल्याнов туманидаги 1-мактабнинг 10-синф ўқувчиси З. Бобожонов. — Ҳозир кўпгина ташкилотлар ўз биноларини маориф тармоқларига, касалхоналарга бўшашиб берапти. Мактабимизнинг бир қисми бундан 20 йил бурун ноҳия банкига бўшашиб берилган эди. Утган йили бу идора янги бинога кўчиб ўтди. Бироқ, мактабга тегишли жой эгасига қайтариб берилмади. Ҳолбуки биз ҳамон синфхоналар етишмаслигидан қийналяпмиз. Биз буни юқори ташкилотларга қайта-қайта айтавериб чарчадик. Охириги умидимиз сендан, азиз «Еш куч»!

Эътиборга олинди

Вилоят халқ таълими бошқармаси Уल्याнов тумани 1-мактаб ўқувчиси З. Бобожоновнинг «Еш куч»га йўллаган шикоят хати юзасидан текшириш ўтказди. Текшириш жараёнида келтирилган далиллар тўғрисида тасдиқланди. Ҳақиқатан 1970 йил янги туман ташкил этилиши муносабати билан туман маркази Муғлон аҳоли пункти деб белгиланган. Туман ташкилотлари шу мавзедаги биноларга жойлаштирилган. Жумладан, мактабнинг меҳнат устахонаси махсус мослаштирилиб, туман агросаноат давлат банкига олиб берилган. Ҳозирги пайтда бу банк янги бинога кўчиб ўтганлиги ҳамда эски бинонинг махсус мослаштирилганлиги туфайли ушбу бинода жамғарма банкига янги бино қуриш учун лойиҳа ҳужжатлари тайёрланган. Жамғарма банки янги бинога кўчиб ўтиши билан махсус мослаштирилган бино меҳнат устахонаси учун фойдаланишга қайтарилиб берилиши келишиб олинди. Ушбу масала туман ижроия қўмитасида атрофлича муҳокама этилиб, шу хулосага келинди.

Қашқадарё вилояти халқ таълими бошқармасининг бошлиғи С. ЗОИРОВ.

Тиланчилик қилиб яшаяпмиз

деб ёзибди ўз арзида Наманган вилояти Норин тумани Пахтакор жамоа хўжалиги Чўжа қишлоғида яшовчи Турсунпўлат Қодиров. «Ота-онам йўқ. Менга бир оталик қилсаларингиз. Уйим шифер қилинмаган. Паталог қилинмаган. Қишлоқ кенгашига бултур берган аризам натижасиз ётибди. Биз каби қўли юпқаларга ёрдам берилмайди.

Райсабиздагилар ҳам ссуда берамиз, — деб ваъда беришган эди, ваъда қуруқлигича қолди. Ҳозир икки ойдан буён ойлик олганимиз йўқ. Ташкилотда пул йўқмиш. Сизлардан илтимос, райижроқўмдан ўз нархида уч уйга етадиган ёғоч ва 100 дона шифер олиб беринглар».

Т. Қодировнинг шикояти райижроқўмга жўнатилгач...

Ариза-чига ёрдам берилди

Норин тумани ижроия қўмитаси Чўжа қишлоғида яшовчи Т. Қодировнинг «Еш куч»га йўллаган шикоят хатини жойига бориб ўрганди ва қўйидагича ҳал қилди:

1. Қодиров Турсунпўлатнинг уй шароити билан танишилганда уйи 5 хона бўлиб, 2 хонаси янги, тепаси шифер қилинган. Қолган 2 хонасини ёпиши учун қишлоқ Совети томонидан шифер билан таъминланди.

2. Туман хайрия фондидан 100 сўм миқдорда моддий ёрдам берилди.

3. Уйини ремонт қилиш учун навбатсиз ёғоч олишга имтиёз берилди.

4. Ариза-чи Т. Қодиров ссуда олиш учун қишлоқ Советига ариза бермаганлиги сабабли бу илтимоси қондирилмаган.

Норин тумани ижроия қўмитаси раиси в. б. О. ҚОСИМОВ.

Қани ҳақиқат?

«Хурматли «Еш куч»! — деб мурожаат қилибди бизга Самарқанд вилояти Иштихон туманидаги 13-ўрта ҳунар-техника билим юрти ўқувчиси Баҳодир Қиличев. Мен мазкур билим юртида аъло баҳоларга ўқиётган эдим. Аммо механизациялаштириш фани ўқитувчиси Шукур Алматов бир комсомол мажлисида асосли танқид қилганим учун ўз фанидан қасддан «3» баҳо қўйиб келди. Ҳолбуки, менинг баҳоларим аъло эди. Менинг мажлисгача аъло баҳо қўйган журнални ўқитувчи қасддан йўқотди ва янги журнал тутди.

Мен бу ҳақда тегишли ташкилотларга мурожаат қилдим, лекин ҳақиқатни топмадим. Ҳақиқатни аниқлашда ўзларинг ёрдам берасизлар деб умид қилиб қоламан.

Ҳақиқат қарор топди

Хурматли «Еш куч» редакцияси! Туманимиздаги 13-ҳунар-техника билим юрти ўқувчиси Б. Қиличевнинг сизларга йўллаган шикоятини мазкур билим юртида махсус комиссия тузиб ўрганиб чиқдик.

Комиссия қарорига асосан ўртоқ Б. Қиличевдан қайта имтиҳон олинди. Имтиҳонда Б. Қиличев «аъло» баҳога жавоб берди. Комиссия қарорига асосан журналдаги қўйилган «3» баҳоларнинг ҳаммаси «аъло» деб саналадиган бўлди. Хуллас «Еш куч» журнали редакцияси ҳамда туман комсомол қўмитасининг аралашуви билан ўртоқ Қиличевнинг талаби тўлиқ қондирилди.

Иштихон тумани комсомол қўмитасининг котиби Т. ЭШМОНОВ.

Лекин...

ТАҲРИРИЯТДАН: Ўқувчи ва ўқитувчи, олий ўқув юрти талабаси ва домласи ўртасидаги қасдлашув муносабатлари «Еш куч»нинг келгуси иш режаларидаги ўрганиладиган «очилмаган кўрик»лардан ҳисобланади. Шахсга унинг ёши ва мавқеидан қатъи назар ҳурмат билан ёндашмас эканми, бу иллат охир-оқибат халқнинг кучини, унинг келажагини заиф қилади. Шу маънода Б. Қиличев ўз шахси учун курашиб тўғри йўл тутган. «Еш куч»нинг турли даражадаги алматовлар билан ШАХС ТАРБИЯСИ учун курашуви давом этади.

Кимё

ишора иккинчи лампа улангандан кейин биринчи лампадаги кучланиш тушиши камайишини кўрсатади.

4. Берилган: $F^1; F''$

Топиш керак: $F_1 - ? F_2 - ? F_3 - ?$

Ечилиши: Масала шартига асосан биринчи ва учинчи линза ясси-кава-

рик, уларнинг оптик кучлари $\frac{1}{F_1}$ ва $\frac{1}{F_3}$ мусбат, иккинчи линза — икки

ёқлама ботик, унинг оптик кучи $1/F_2$, манфий. Агар учала линза биргаликда тахланса ва ясси-параллел пластинка ҳосил қилинса, системанинг оптик кучи нолга тенг бўлади, чунки унинг иккала сирти ясси ($R_1 = \infty$ ва $R_2 = \infty$) бўлади. Бу ҳол учун формулани қуйдагича ёзиш мумкин:

$$\frac{1}{F_1} - \frac{1}{F_2} + \frac{1}{F_3} = 0 \quad (1)$$

Агар биринчи ва иккинчи линзалар биргаликда тахланса, у ҳолда масала шартларига мувофиқ системанинг фокус масофаси F' га тенг бўлади,

$$\text{демак, } \frac{1}{F_1} - \frac{1}{F_2} = -\frac{1}{F'} \quad (2)$$

Иккинчи ва учинчи линза биргалаганда оптик системанинг масофаси

$$F'' \text{ га тенг бўлар экан: } -\frac{1}{F_2} + \frac{1}{F_3} = -\frac{1}{F''} \quad (3)$$

Бу тенгламаларни биргаликда ечиб, қуйдагиларни топамиз: $F_3 = F^1$; $F_2 = F''$; $F_1 = F'F''/F' - F''$.

5. Йиғилган схемадаги фотоэлементга жуда кучсиз ёруғлик тушса, унда конденсатор аста-секин зарядлана бошлайди. Кучланиш неон лампанинг ёниш кучланишига етганда лампа бирдан ёниб кетади, бу пайтда конденсатор зарядсизланади. Лампа ўчади, конденсатор яна зарядланади ва ҳоказо.

М. ҚУРБОНОВ.

1. Газ ҳажмини нормал шароитга келтириш учун Бойль-Мариотт ва Гей-Люссак формуласидан фойдалана-

$$\text{миз: } \frac{pV_0}{T_0} = \frac{pV}{T} \text{ дан } V_0 = \frac{pVT_0}{p_0T} = \frac{180 \cdot 190,4 \cdot 273}{101,325(273-37)} = 297,9 \text{ л}$$

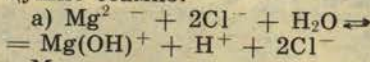
Газнинг моль миқдори n (газ) = $V_0 : 22,4 = 13,3$ моль. Ундаги молекулар сони эса $N = n$ (газ) $\cdot N_A = 13,3 \cdot 6,02 \cdot 10^{23} = 8 \cdot 10^{24}$ дона бўлади.

2. Таклиф этилган молекулаларни ташкил этувчи атомларнинг нисбий электроманфийликлари (НЭМ) ва уларнинг ҳар бири учун НЭМ қийматларининг фарқи қуйда келтирилган:

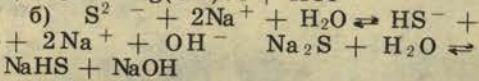
Атом	К	Н	Вr	С	S
НЭМ	0,8	2,1	2,9	2,6	2,6
Фарқи	1,8	0,5	0,3	0	—

Бог ҳосил қилувчи элементлар орасидаги фарқ ортиши улар орасидаги боғнинг қутблилигини кўпайтиради. Берилган молекулаларда боғларнинг қутблилиги ортиб бориш тартиби ва электрон зичликларининг қайси элемент томон силжиши қуйда келтирилган: $S^0 - C^0$, $S^+ - Br^-$, $H^+ - S^-$ ва $K^+ - S^-$.

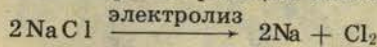
3. Масала шартига қисқа ион тенгламаси келтирилган. Уларнинг тўла ионли тенгламаларини ёзиш учун ҳар бир ионни кучли электролит ташкил этувчи катион ёки анионга қўшиб ёзамиз:

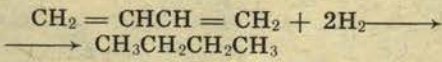
Молекуляр тенгламаси эса: $MgCl_2 + H_2O = Mg(OH)Cl + HCl$

4. Электролиз реакция тенгламаси:

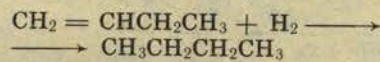

А. МУФТАХОВ.

54 г 22,4 л
X г а л

$$a = 22,4x : 54 = 0,415x$$

56 г 22,4 л
У г в л

$$v = 22,4 У : 56 = 0,4 У.$$

Масала шартига биноан $a - v = 8,96$ (1) ва $X - У = 22,1$ эди.

Тенглама (1) га a ва v қийматларини ва $У = 22,1 - X$ ни қўйсак, $0,415X - 0,4 У = 8,96$ ёки $X = 8$ г ни топамиз.

Демак, аралашмадаги бутадиеен массаси 8 г бўлиб, унинг масса улуши 0,36 ёки 36 процентни ташкил этади.

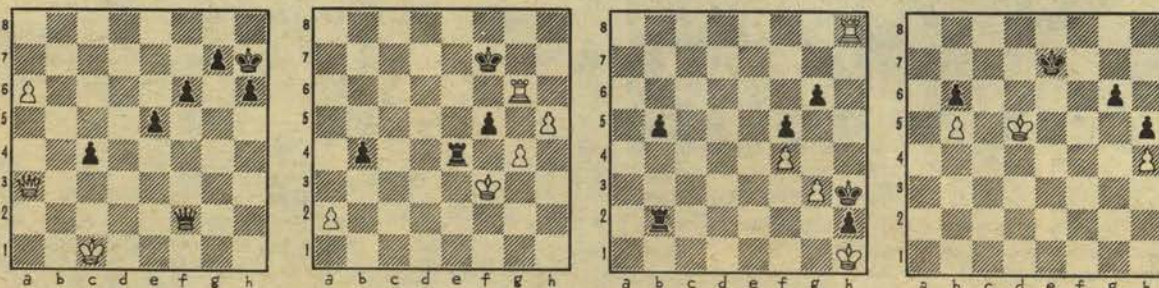
КОНКУРСНИНГ НАВБАТДАГИ ТОПШИРИҚЛАРИ

ШАХМАТ

(1, 2, 3, 4 — диаграммалар).

4 тала позиция ҳам амалий ўйинларда рўй берган. Юриш қоралардан. Сиз қандай ўйнайсиз?

Клуб мутасаддиси
М. МУҲИТДИНОВ.

Ҳамма сенинг мухлисинг «Еш куч!»

Бизнинг Майланоқ қишлоғимизда «Еш куч» журналин севиб ўқийдиган мухлислар сони йил сайин кўпайиб бормоқда. Шу йилнинг ўзида «Еш куч» журналин 500 дан ортиқ хонадон аъзолари мутолаа қилмоқдалар.

Муштарийлар бу нашрнинг ҳар бир сонини сабрсизлик билан кутадилар.

— «Еш куч»нинг янги сони қачон келади?

— Олдинги сони жуда ўқимишли чиқибди-да!!

— 2-сонидаги шоиру шоирлар ҳақидаги саҳифалар қандай ўқимишли-а!

Бу гапларни нафақат ёшлар, балки кекса отахон ва онахонлар, турли касб эгаларидан деярли ҳар куни эшитамиз.

Ҳурматли «Еш куч» — сен ҳамманинг ойнамасан.

«Еш куч»нинг иқтисодий жиҳатдан оғир аҳволга тушиб қолганлигини билиб, ўзларининг севимли ойнамасига ёрдам беришга қарор қилдилар.

Мамат АИИЗОВ,
Қашқадарё вилояти Уल्याнов ноҳиясидаги
Майланоқ алоқа бўлимининг бошлиғи,
меҳнат ветерани.

«А» БОШҚОТИРМАСИ

Ушбу бошқотирманинг барча сўзлари «А» ҳарфи билан бошланиб «А» ҳарфи билан тугайди.

Саволлар

1. Ҳаво қатлами. 2. 1986 йилда Мексикада футбол бўйича жаҳон чемпиони бўлган команда. 3. Меъморий элемент. 4. Утмишдаги транспорт. 5. Сув йирткич ҳайвони. 6. Италиянинг олий лигадаги футбол командаси. 7. Мусиқий асбоб. 8. Товушни ўрганувчи фан. 9. Қутб. 10. Илтимос, хоҳишни билдирувчи нома, ҳужжат. 11. Спорт тури. 12. Шимолий Америкадаги ярим орол. 13. 1917 йилги инқилоб тимсоли. 14. Урта Осиё ва Эрон қадимги меъморчилигига тааллуқли энг қадимги муқаддас китоб. 15. Тўлқин тутувчи мослама. 16. Австралиянинг жанубидаги шаҳар. 17. Оналар кўшиғи. 18. Совет Иттифоқида намоён этилган ҳинд кинофильмларидан бири. 19. Дурадгорлик асбоби. 20. Қозоқ халқ ижодиётидаги ҳозиржавоб, зукко шахс тимсоли. 21. Зардўзлик асбоби. 22. Фарғона водийсидаги шаҳар. 23. Севимли қўшиқчи, Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган артист. 24. Европадаги энг кўхна пойтахт шаҳарлардан бири.

Тузувчилар: **Ф. АҲМЕДОВ, Ш. МИРЗАЕВ,**
Самарқанд шахри

5-сондаги тилсимнинг жавоби

Бўйига: 1. Мадраса. 2. Расадхона. 3. Фаришта. 4. Насх. 5. Араб. 6. Муҳаммад. 7. Сулҳ. 8. Илм. 9. Хўжа. 10. Мансуров. 11. Истиффор. 12. Мусулмон. 13. Бомдод. 14. Фотиҳа. 15. Кофир. 16. Забар. 17. Пари. 18. Рўза. 19. Инжил.
Энига: 17. Пайғамбар. 18. Азроил. 20. Садақа. 21. Дин. 22. Сешанба. 23. Мучал. 5. Али. 24. Ҳамал. 25. Ҳайит. 26. Тавба. 27. Салла. 28. Ифтор. 29. Намоз. 30. Дўппи. 31. Калима. 32. Асри. 33. Сино. 34. Ҳадис. 35. Заифа. 15. Кафан.

Тузувчи **Е. НИШОНОВ,**
Сирдарё вилояти.

«Вақт машинаси» ансамбли.
Ю. ЮНЬКОВ суратга олган.

Ойноманинг ушбу сонини **Ғайбулла БАРИМОВ** саҳифалаган.

Ижтимоий-сиёсий, адабий-бадиий
безакли ойнама

МУАССИС — ЎЗБЕКИСТОН ЛКҲИ
МАРКАЗИЙ ҚҲМИТАСИ

1986 йил июль ойидан чиқа бошлади

№ 7 (60) июль, 1991.

Ўзбекистон ЛКҲИ Марказий Қўмитаси
«Камалак» нашриёти матбаа бирлашмаси

Бош муҳаррир —
Худойберди ТУХТАБОВ

Таҳрир ҳайъати:
Шоҳруҳ АКБАРОВ —
масъул котиб
Хуршид ДУСТМУҲАММАД —
бош муҳаррир ўринбосари
Бахтиёр КАРИМОВ
Эркин МАЛИКОВ
Тоҳир МАЛИК
Латиф МАҲМУДОВ
Ҳасан НОРМУРОДОВ
Абдуғафур РАСУЛОВ
Акмал САИДОВ
Исроил ТУХТАЕВ
Урол ХОЛМОНОВ
Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ
Файзулла ҚИЛИЧЕВ
Музроб ҚУРБОНОВ
Турсунали ҚУРБОНОВ
Садриддин ҒУЛОМИДДИНОВ

Бадий муҳаррир:
Султон СУЛАЙМОНОВ
Саҳифаловчи:
Улуғбек ЯКВАЛХУЖАЕВ
Мусаҳҳиҳ:
Мақсуда ҲАКИМОВА

«Еш куч» — ежемесачный, общественно-политический и литературно-художественный иллюстрированный журнал

На узбекском языке
Учредитель — ЦК ЛКСМ Узбекистана
Мақонимиз: 700113, Тошкент—ЧГСП.
Қатортол кўчаси, 60.

Телефонлар:
Бош муҳаррир ўринбосари: 78-93-24
Масъул котиб: 78-94-73

Бўлимлар:
Хатлар 78-48-85
Ижтимоий-сиёсий, адабиёт ва санъат,
Шеърят 78-85-64
Мақтаб, фан-техника ва спорт 78-57-84

Таҳририят ҳажми 2 босма тобоқдан зиёд асарлар қўлёзмасини қабул қилмайди. Бир босма тобоқ ҳажмидаги асарлар муаллифга қайтарилмайди. Ойномадан кўчириб босилганда «Еш куч»дан олинди деб изоҳланиши шарт.

Таҳририят ўз тавсиясига кўра олинган бадий асарлар таржимасини эълон қилади.

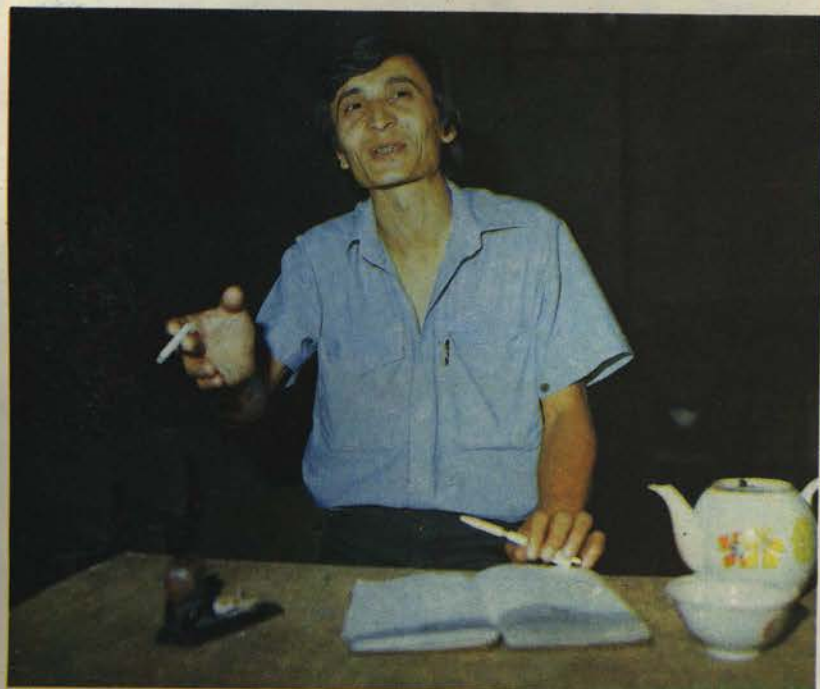
«Еш куч», июль, 1991.

«Камалак» нашриёти матбаа бирлашмаси

Босмахонага туширилди 12.05.91 й. Босишга рухсат этилди 11.06.91 й. Офсет усулида чоп этилди. Китоб-ойнома учун офсет қоғози. Формати 70×108¹/₈. Шартли босма тобоқ 5,6. Шартли бўёқ нусхаси 16,8. Нашриёт босма тобоғи 10,6. Тиражи 554482 нусха. Буюртма 5298. Баҳоси: обуначига — 55 тийин. Сотувда — 80 тийин.

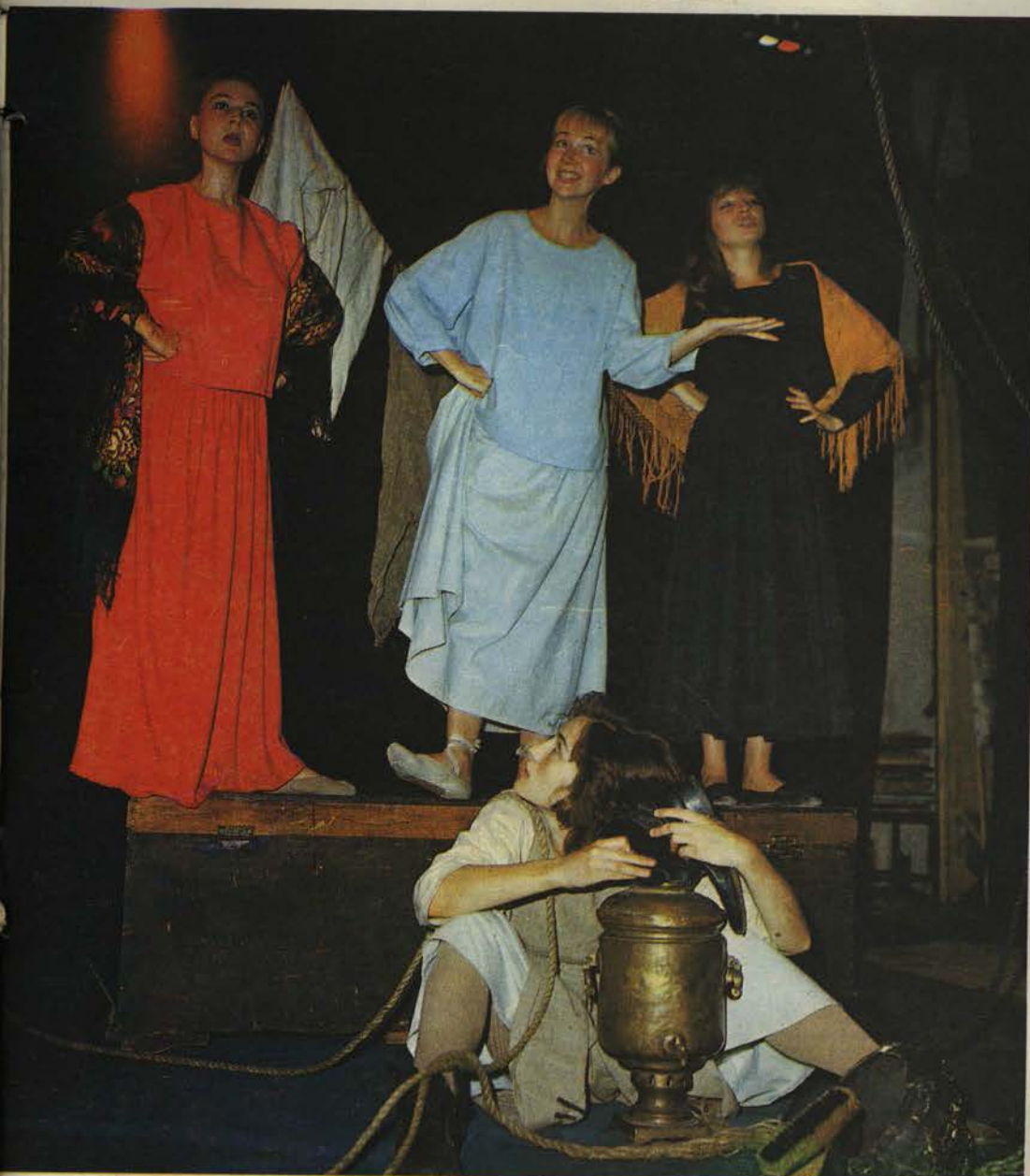
Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети
нашриётнинг Меҳнат Қизил Байроқ орденли
босмахонаси.

Тошкент 700000, «Правда» газетаси кўчаси, 41.

«Дардинги айта олсанг, дардкаш топилади!
Гап уни қандай айта олишда қолган»!
Тошкентдаги «Дард» ижодий ёшлар студия-
си актёрларининг шиори шундай.

Суратчи—А. КУДРЯШОВ.

8

Саратон иссиғида елканли қайиқларда мовий кўллар узра сузиш гаштини туйганмисиз!..

